DONELAIČIO ŽEMĖ

Leidžia Kristijono
Donelaičio draugija
Leidžiamas nuo 1992 m.

2025 m.
rugsėjis
Nr. 3 (252)

9 772424 509001
Kaina 2 Eur

Turinys

AKTUALIJOS

(Mažoji) Lietuva ir R. Mikutavičius, sudegintas dėl jos.....3
Pagėgiuose iškilmingai paminėtas Felikso Vaitkaus skrydžio per Atlantą 90-metis.....6
Prisiminimai apie Prūsiją.....7
Vėl atvertos durys į Mažosios Lietuvos istoriją ir tradicijas.....8
Tolminkiemį pakeitė Aukštaitija.....10
Lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva“ kelionė į lenkiškąją Prūsiją.....12
Folkloro festivalis „Pūsk, vėjuži!“ vėl padovanojo daug įsimintinų akimirkų.....14
Įamžintas Mažosios Lietuvos veikėjo Viliaus Šaulinskio atminimas ...15
Tautos, tautiškumo reikšmė žmoniškumo raidai.....16
„Vilko vaikų“ likimai pristatyti jaudinančioje parodoje.....17
Sueiga pas Martyną Jankų Bitėnuose.....18

KARALIAUČIAUS KRAŠTAS

Generalinis konsulatas Karaliaučiuje surengė M. K. Čiurlionio darbų parodą ir piešinių konkursą.....19

K. DONELAITIS

Poema „Metai“ išversta į suomių kalbą.....20
Nusiginklavimas, arba Kur dėsime „šitą sušiktą juodaskvernį“?.....22

SUKAKTYS

Popietė „Su Kristijono Donelaičio vardu: Rimgaudui Baniui – 90“ Gabrielės Petkevičaitės-Bitės bibliotekoje.....24
Lietuvininkas Fricas Šlenteris.....25

Pirmajame viršelyje – rugpjūčio pabaigoje Juodkrantėje surengtas tradicinis, jau 18-asis folkloro festivalis „Pūsk, vėjuži!“. Jo metu įvyko daugybė įvairių renginių, susitikimų, parodų, koncertų. Prie Kuršių marių pakrantės skambėjo dainos, vyko pažintiniai užsiėmimai, kūrybinės dirbtuvės, pasirodymus dovanojo folkloro ansambliai. Tradicijos atgijo tarp marių ir kopų. Tarp kitų atlikėjų pasirodė ir Panevėžio folkloro ansamblis „Raskila“. (Artiomo Myškino nuotr.).

Ketvirtajame viršelyje – neseniai Kristijono Donelaičio poema „Metai“ Suomijoje buvo išleisti suomių kalba. Tai jau aštuonioliktoji kalba, į kurią yra išverstas šis lietuvių grožinės literatūros kūrinys. Planuojama, kad „Metų“ ištraukos skaitymas bus įtrauktas į šiemet lapkritį planuojamą Donelaičio Lietuvos bičiulių draugijos Suomijoje 35-mečio minėjimo ir kitas programas. (DŽ archyvo nuotr.).

Leidžia:
Kristijono Donelaičio draugija
Vasario 16-osios g. 4–11,
LT-68300 Marijampolė
www.donelaitis.info
draugija@donelaitis.info
+370 688 511 47

Redaguoja:
Algis Vaškevičius – redaktorius,
Gintaras Skamaročius –
K. Donelaičio draugijos pirmininkas,
Saulius Svilius – techninis redaktorius

„Donelaičio žemės“ redkolegija:
G. Skamaročius (pirmininkas),
N. Kitkauskas, V. Gocentas,
V. Juraitis, Dž. Maskuliūnienė,
A. Matulevičius, R. Senapėdis,
V. Šilas

Spausdino BĮ „Baltijos kopija“ spaustuvė,
Kareivių g. 13B, Vilnius

Rankraštis pasirašytas spaudai 2025-09-30

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos nuožiūra.
Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone.

ISSN 2424–5097

Išeina kiekvieno ketvirčio pabaigoje.
Tiražas – 700 egz.

K. Donelaičio draugijos sąskaita
LT917044060001135106

Žurnalo leidybą iš dalies remia:

Mažosios Lietuvos fondas

Žurnalo leidybą šiais metais parėmė:
Gintaras Skamaročius – 700 eurų,
Vytautas Gaulia – 100 eurų.

Medijų rėmimo fondas neskyrė paramos mūsų draugijai (žurnalo leidybai) 2025 m., nors ekspertų išvados buvo pritariančos. Mums skirtinus pinigus fondo taryba paskyrė prasčiau įvertintiems projektams.

(Mažoji) Lietuva ir R. Mikutavičius, sudegintas dėl jos

(90-mečio proga)

Šiais metais minime Ričardo Mikutavičiaus gimimo 90-metį. Jis – valstybininkas, poetas, kunigas, tiek, kiek spėjau pažinti – sakyčiau, toks pats, kaip ir Kristijonas Donelaitis. Jis ir savo poezijos knygą „Kad Lietuva neišsivaikščiotų“ (1989) paskyrė K. Donelaičio gimimo 275-mečiui, eilėraščio eilutėmis rašė apie ėjimą į Jį.

Abu Jie buvo „ne pagal šio pasaulio madą“, siekę daugiau nei jų dvasinės ir valstybinės vyresnybės liepdavo, o gal ir leisdavo. Jie ėjo ir už leidimų ribų, nes atsakomybių suvokimu buvo didesni už savo „pareiginių“ formalumus, jų leidimus.

K. Donelaitis savo bendruomenės interesus gynė ne tik žodžiu, raštu, bet, esant būtinybei, ir Prūsijos teismuose (pvz., neleido atimti bendruomenės pievų dvarininko naudai). Simboliška, kad vienos iš bylų laimėjimą kaip dovaną savo parapijiečiams jis tarsi paliko po savo mirties (teismas tik tuo metu patvirtino Jo ieškinį), kaip testamentą, kad savo krašto žemę reikia saugoti ir ginti.

R. Mikutavičius – taip pat. Jis apsisprendė savo aukas nešti už formalių savo parapijos ir vyskupijos ribų – į Mažąją Lietuvą. Priminsiu, kad kunigas į kitą vyskupiją šiaip sau negalėdavo vykti negavęs tos vyskupijos – vyskupo leidimo. Juo labiau į kitą šalį – šiuo atveju į Karaliaučiaus sritį (Rusijos Federacija), kurioje lietuviškumas draustas. Nedraugiškumu dalis reagavo ir Lietuvoje – tie, kam savimeilę draskė, kad eilinis kunigas tarp žmonių buvo mylimesnis ir populiaresnis už „aukštesnius“ pagal pareigas. Kelis kartus Jis buvo buvo renkamas metų kauniečiu, taigi, viešai „savo vardu“ jam kąsti prisibijota. Jo lietuviškumas ir populiarumas gąsdino ir tuos, kurie vykdė KGB nurodymus ar patys jais buvo. Ne naujiena, kad KGB veikdavo brutaliai.

KARALIAUČIAUS KRAŠTO PARAPIJŲ ATKŪRIMO ISTORIJA

Aš pats tuo metu (1993-1994) jau gan aktyviai dirbau Karaliaučiaus krašte, padėjau organizuotis Gumbinės lietuvių bendruomenei, dalyvavau srities lietuvių bendruomenės tarybos posėdžiuose, organizavome lietuviškas šventes, pamokėles lietuvių kalbos mokymui, dėžėmis gabenome lietuvišką spaudą. Vietiniai lietuviai paprašė pagalbos ir sielovados klausimais – jie šiame krašte taip pat buvo problematiški.

Po II-o Pasaulinio karo Karaliaučiaus srityje visos evangelikų ir katalikų bažnyčios buvo uždarytos. Srityje tuo metu buvo daug išlikusių bažnyčių pastatų, pritaikytų kitų įstaigų poreikiams ar niokojamų, bet formaliai jų, kaip maldos namų neleido susigrąžinti ir naudoti. „Rusiškų“ (stačiatikių) bažnyčių krašte nebuvo, bet 1989 m. jiems buvo leista įsikurti buvusioje evangelikų Šv. Kryžiaus bažnyčioje.

1989 m. spalio mėnesį Karaliaučiaus pedagoginio instituto saliukėje buvo atlaikytos pirmos po karo katalikiškos Šv. Mišios, kuriose dalyvavo apie 60 tikinčiųjų. 1992 m. gruodžio 8 dieną tikinčiųjų skaičius jau siekė keletą tūkstančių, buvo užregistruota 11 parapijų. Daugumos parapijų

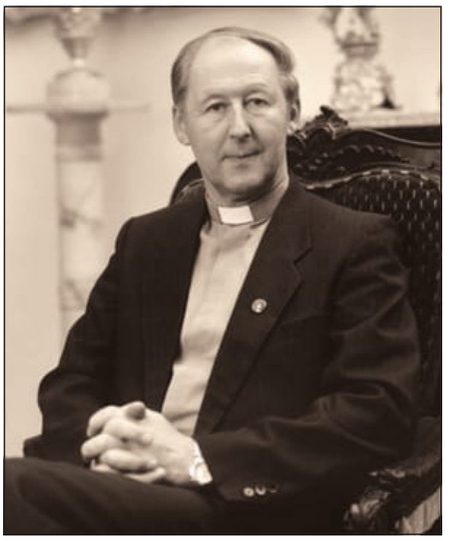

nariais bei jų pirmininkais buvo lietuviai, o kunigu iš Lietuvos tik vienas Anupras Gauronskas – Šv. Šeimynos parapijos (Karaliaučiuje) klebonas. Dar buvo du iš Lenkijos: kunigas J. Steckievič – Šv. Adalberto parapijos (Karaliaučiuje) klebonas ir vikaras Stanislav Torzol. Jiems talkino dvi vienuolės iš Vokietijos. Dalis pamaldų vykdavo greta buvusių bažnyčių – lauke. Kunigas A. Gauronskas keletą metų gyveno 5 m2 ploto kambarėlyje viešbutyje „Maskva“.

Iki 1945 m. Karaliaučiaus krašto katalikai priklausė Vroclavo (Breslavo) bažnytinei provincijai, iš dalies Varmijos, iš dalies Karaliaučiaus vyskupijoms. Po karo keitėsi ir bažnytinių struktūrų ribos. Paminėtais 1992 m. Karaliaučiaus srities katalikai formaliai buvo valdomi arkivyskupo, Rusijos europinės dalies lotynų apeigų katalikų apaštalinio administratoriaus Tadeušo Kondrasevičiaus ... iš Maskvos. Nors jis buvo baigęs Kauno kunigų seminariją ir pradžioje kunigavo Lietuvoje, bet apeigų metu dėvėdavo drabužius su lenkiškais užrašais – tai rodė jo tautinę orientaciją.

Vėliau lenkų bažnytinė įtaka ir

jų kalbos vartojimas Karaliaučiaus srityje, Mažojoje Lietuvoje tik didėjo, o lietuviška buvo įšaldyta. Tik gerokai vėliau, Lietuvos lėšomis nuo pamatų atstačius Tilžės katalikų bažnyčią, pirmuoju jos kunigu paskirtas A. Gauronskas, papildomai keletui metų čia buvo paskirtas dar vienas dvasiškis iš Lietuvos – vikaras. Primintina, kad Tilžės katalikų bažnyčia pakartotinai atidaryta ir pašventinta prieš 25 metus - 2000 m. rugpjūčio 20 d. (architektai Gediminas Jurkevičius ir Stasys Juška).

VIZIJA - LIETUVOS BAŽNYTINĖ PROVINCIJA

1991.09.12 Karaliaučiaus krašto katalikai kreipėsi į Rusijos Prezidentą B.Jelciną, prašydami leisti susigrąžinti bažnyčios pastatus, bet atsakymo nesulaukė. Tais pačiais metais jie rašė ir srities vadovams, bet gavo atsakymus, kad „grąžinti tikintiesiems pastatus galimybių nėra“.

1992.01.14 Karaliaučiaus srities katalikų parapijų klebonas A. Gauronskas ir Karaliaučiaus Šv. Šeimynos parapijos katalikų bendruomenės pirmininkas Vytautas Vėgėlė kreipėsi į Lietuvos Aukščiausiosios tarybos pirmininką ir Ministrą pirmininką prašydami padėti atgauti bažnyčios pastatus.

1992 m. ledai truputį pajudėjo. Sausio mėnesį Skaistgirių (d. rus. Bolšakov) parapija Gąstų (d.rus. Slavsk) rajone atgavo prieš karą pastatytą bažnyčią, vasario mėnesį – Karaliaučiaus miesto administracija išskyrė žemės sklypą gyvenamojo namo, klebonijos statybai. Tilžės miesto administracija davė leidimą atstatyti iki pamatų sugriautą katalikų bažnyčią. Gautas leidimas susigrąžinti bažnyčią ir Įsrutyje (d.rus. Černiachovsk), tad 1992.03.23 vėl rašomas prašymas Lietuvos Aukščiausiajai tarybai, prašant skirti projektuotojų, statybininkų, lėšų. Guodžiamasi, kad lietuviams tenka klausyti pamaldų nelietuvių (dažniausiai lenkų) kalba.

Misijoms reikėjo ir lietuvių kunigų, kurių iš Maskvos valdoma arkivyskupija neturėjo.

Dar po pusmečio A. Gauronskas, V. Vėgėlė ir kitų Karaliaučiaus bei Lietuvos, lietuviškų ir rusiškų (!) religinių organizacijų atstovai vėl rašo. Šį kartą jau atsiranda ir nuostata: “daryti žygių, kad būtų įkurta atskira Katalikų vyskupija, priklausanti Lietuvos Religinei (Katalikų) provincijai”, bet vėl prašymas skirtas tik Lietuvos administraciniams ir bažnytiniams vadovams.

Beje, 1988.09.15 Mažosios Lietuvos rezistencinio sąjūdžio taryba taip pat buvo parašiusi kreipimąsi į „Jo Šventenybę Šventąjį Tėvą Popiežių“. Prašyme reikšta nuostata: „… manome, kad tą sritį, iki šiol priklausančią Varmijos vyskupijai, priskyrus prie Lietuvos bažnytinės provincijos, Lietuvos dvasininkai galės ir ten pradėti apaštalavimą, atnešti dvasinę paguodą …“. Tiesa, ši organizacija veikė JAV, todėl juridiškai jos kreipimasis vertintinas kitaip nei pačioje Karaliaučiaus srityje gyvenusiųjų.

Norint savo tautiečiams religiniais klausimais padėti iš esmės, reikėjo tikslesnių teisinių priemonių – įveikti esančių religinių ir politinių struktūrų biurokratiją, o neformaliai ir priešiškumą lietuviškumui.

Mes taip pat laikėmės nuostatos, kad Karaliaučiaus srities katalikų parapijas prijungus prie Lietuvos bažnytinės provincijos, galėjo būti sukurta ilgalaikė teisinė galimybė tiesiogiai iš Lietuvos bažnyčios struktūrų į Karaliaučiaus sritį skirti nuolatinius ar laikinus, pavaduojančius kunigus, skirti finansavimą savo pavaldumo (vyskupijos) parapijų reikmėms, rūpintis lietuvių tolesniu ugdymu.

Su srities lietuvių bendruomenių ir katalikų parapijų komitetų atstovais sutarėme, kad reikia kreiptis pagalbos į tuos, kurie šiuos klausimus sprendžia iš esmės, o ne tik jiems tarpininkauja. Aš sutikau rasti pagalbininką, kuris galėtų atsakingai patarti kokiu tekstu ir kaip reikėtų kreiptis.

Siekis buvo kreiptis tiesiai į Popiežių, nes tik Jis galėjo keisti bažnytinių provincijų ir vyskupijų ribas.

Viešame gyvenime matėsi dvasiškių elgesys, jų pasisakymai, tad nuojauta kuždėjo, kad būtent R. Mikutavičius būtų patikimiausias pagalbininkas. Nerimas, „ar sutiks tuo užsiimti“, išsisklaidė po pirmų jo žodžių. Tai buvo 1994 m. pavasaris. Sutarėme, kad prašymas turi būti skirtas Apaštalų Sostui Vatikane (Popiežiui), jo nuorašus papildomai siunčiant dviem gavėjų grupelėms: Lietuvos Prezidentui ir Vyskupų konferencijai, Vatikano nuncijams Lietuvoje ir Rusijoje, Rusijos arkivyskupui.

Pagrindinis prašymas – Mažosios Lietuvos religinį administravimą prijungti prie Lietuvos Katalikų Bažnyčios provincijos, įkuriant naują Vyskupiją ar Prelatūrą, ar, esant sudėtingai politinei situacijai, paskirti lietuvį vyskupą su vyskupija, tiesiogiai pavaldžius Apaštalų Sostui Vatikane. Taip pat prašyta paremti katalikų pastangas atgauti jiems priklausantį turtą ir įrengti maldai šventoves.

R. Mikutavičius tikriausiai su kažkuo ir pats konsultavosi, nes mums už keleto dienų patikslino prašymo lietuvių kalba baigiamąją formuluotę, adresatus. Ant prašymų surinkome Karaliaučiaus srities katalikų religinių bendruomenių atstovų parašus ir juos išsiuntėme.

Iš pokalbių su R. Mikutavičiumi supratau, kad jam rūpėjo lietuviški klausimai, Mažoji Lietuva, Lietuvos bažnytinės provincijos likimas. Pabrėžiu, Lietuvos vardo provincija (sukurta 1926 m.) buvo panaikinta 1991 m., kai Vilniaus vyskupija buvo atjungta nuo Lenkijos bažnytinės priklausomybės, bet neįjungta į Lietuvos vardo provinciją. Buvo sukurtos atskiros Kauno ir Vilniaus bažnytinės provincijos. Tai buvo ne tik sielovada, bet ir valstybinės politinės strategijos dedamosios.

Kauno Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčia, kurioje 1993-1997 metais kunigavo R. Mikutavičius.

Nors Lietuvos vardo provincija buvo panaikinta, bet 1994 m. rašant mūsų prašymą R.Mikutavičius pritarė būtent su Lietuvos vardu siejamos provincijos pavadinimo naudojimui – galimai siekiant palaikyti vieningos Lietuvos bažnytinės provincijos atkūrimo būtinybę be prielaidų ateityje turėti rizikų „atskiriamo Vilniaus“ klausimu. Tai politiškai buvo ypač stipru, bet pavojinga jam kaip kunigui.

Gal tai buvo viena iš priežasčių, kodėl mums esant Kaune R. Mikutavičius pasiūlė prašymą Popiežiui perduoti būtent per Vilniaus arkivyskupą Audrį Juozą Bačkį.

Jau minėjau apie vieno Poeto skirtą poezijos knygą kitam Poetui 1989 m., ryšiai su Mažąja ar Donelaičio Lietuva Mikutavičiui nesibaigė 1994 metais, jie tik stiprėjo. Jis jautė misiją rūpintis ir lietuvių, ir kitų tautybių katalikų sielovada. Bet čia kirtosi ir kaimyninių šalių interesai, niekada jų sielovada nebuvo be politinių klausimų.

MISIJA – SVARBIAU

R. Mikutavičius pradėjo vykti į Mažąją Lietuvą kaip kunigas.

Viename iš pokalbių Karaliaučiaus krašte man tarsi tarp kitko užsiminta, kad R. Mikutavičius negerai daro, kad pagalbą teikia ne tik lietuviams lietuviškai, bet „kėsinasi“ ir į „rusakalbių perviliojimą“. Kai kada KGB perspėjimai ar gąsdinimo forma būdavo ir dabar atliekami būtent taip. Tai reiškė, kad atliekama misija stebima.

Neminėsiu jam darytų skriaudų Kaune, kilnojant tarp parapijų, bet tuometės jo parapijos – Kauno Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčios išterliojimą, aprašinėjimą supratau kaip jų perėjimą nuo gąsdinimų prie teroro. Neskaičiavau, kiek buvo tokių išpuolių, tačiau vienas iš jų buvo įvykdytas būtent tą dieną (1996.11.09), kai kunigas R. Mikutavičius su parapijos choru ir kitais kauniečių visuomenininkais buvo išvykęs į Mažąją Lietuvą, Įsrutį (d. rus. Černiachovsk). Čia vietinėje bažnyčioje jis vėl laikė mišias, teikė kitas sielovados paslaugas.

Peržiūrėjau to meto spaudos įrašus, policijos komentarus. Išpuolį prieš Jį („bažnyčią“) Lietuvos policija ir prokuratūra formaliai bandė „nurašyti“ keturiems 10-14 metų valkataujantiems vaikams. Taip rašė ir „Kauno diena“ (1996.11.16, Nr.269), bet verta pabrėžti, kad tame straipsnyje buvo įrašyti ir kalbintų pareigūnų komentarai: „Manau, jie buvo pakišti“, „... rašyta ant sienų ir skulptūrų neskubant, kruopščiai, ... darbavosi tvarkingas, niekur neskubėjęs žmogus“, „bažnyčioje paliktų įrašų turinys gerokai viršija tokio amžiaus vaikų galimybes... „. Taigi, žemesni pareigūnai suprato, kad vaikai - tik priedanga kažkam, bet aukščiausi jų ir valstybės vadovai neišdrįso eiti į atvirą konfliktą su pagrindiniais vandališko išpuolio organizatoriais.

Savalaikis reagavimas ir galimai savų, toliau ir arčiau esančių struktūrų apsivalymas galėjo padėti išvengti paskutinio teroro akto prieš R. Mikutavičių. Paveikslų vagys ir banditai, manau, buvo jų bendrininkai ar įrankis, nors tai jokiu būdu nemažina formaliai sulaikytų (dalies?) žudikų kaltės.

Bet kuriuo atveju, kunigą Ričardą Mikutavičių laikau kankiniu misionieriumi, persekiotu ir 1998 m. nužudytu dėl Jo misionieriškos veiklos ne tik Mažojoje, bet ir visoje Lietuvoje. Todėl rekomenduočiau Lietuvos katalikų vyskupų konferencijai apsvarstyti galimybę bei jį įvardinti kilnesnės veiklos likimą gavusiuoju ir deramai įamžinti.

Ir dar, pagerbiant Jo atminimą ir visų mūsų siekius, manau, jau laikas atkurti Lietuvos katalikų bažnyčios provinciją, su sostine Vilniuje, ir tinkamai paminėti jos įkūrimo 100-metį.

Gintaras Skamaročius

Pagėgiuose iškilmingai paminėtas Felikso Vaitkaus skrydžio per Atlantą 90-metis

Rugsėjo 19-ąją ypatingos iškilmės surengtos Pagėgių mieste – čia iškilmingai paminėtas lakūno Felikso Vaitkaus skrydžio per Atlantą 90-metis. F. Vaitkus tapo šeštuoju lakūnu pasaulyje, kuris 1935 metų rugsėjį vienmotoriu lėktuvu perskrido Atlantą. Lietuvos jam nepavyko pasiekti, teko nusileisti Airijoje.

Minėjimui pasirinkti Pagėgiai, nes po savo legendinio skrydžio, kuriuo norėjo pakartoti Stepono Dariaus ir Stasio Girėno žygdarbį Amerikoje gimęs ir augęs F. Vaitkus traukiniu iš Berlyno per Karaliaučių ir Tilžę atvyko būtent į šį netoli pasienio su Rusija esantį miestelį, kur buvo iškilmingai pasitiktas geležinkelio stotyje ir čia pirmą kartą žengė ant Lietuvos žemės.

Minėjimas prie Pagėgių geležinkelio stoties.

Šįkart paminėti skrydį Pagėgių geležinkelio stotyje susirinko daugybė žmonių. Čia buvo ir lakūnai, ir pasieniečiai, daug jaunimo, vietos gyventojų. Buvo prisiminta, kad Pagėgiuose F. Vaitkus užtruko neilgai, toliau keliavo po kitus Lietuvos miestus, visur buvo iškilmingai sutiktas.

Skrydis įamžintas atminimo lenta.

Nuskambėjus Lietuvos ir Amerikos himnams, į susirinkusius kreipėsi Pagėgių savivaldybės meras Vaidas Bendaravičius pabrėžė, kad lakūno žygdarbis įveikiant Atlantą labai suartino Lietuvą ir jos išeiviją. „Džiaugiamės, kad būtent Pagėgiuose įamžiname šio lakūno žygdarbį, nes šiemet taip pat švenčiame ir 25-ąsias Pagėgių savivaldybės įkūrimo metines. Ačiū visiems, kurie prisidėjo prie minėjimo, ačiū Lietuvos šaulių sąjungos išeivijoje atstovams, Airijos lietuvių bendruomenei ir kitiems“, – sakė meras.

Į iškilmes atvykęs Lietuvos šalių sąjungos išeivijoje atstovas Ernestas Lukoševičius perskaitė šios sąjungos sveikinimą. Jis priminė, kad F. Vaitkus svarbus ir Šaulių sąjungai, nes 1935 m. Kaune jam buvo suteiktas garbės šaulio vardas. Svečias perdavė linkėjimus nuo vienintelio F. Vaitkaus sūnaus Filipo, kuris yra 87-erių metų amžiaus ir gyvena Kohler miestelyje Wisconsin valstijoje. Beje, rugsėjo 20-ąją F. Vaitkaus skrydis buvo paminėtas ir ten, iš Čikagos atvyko didelė lietuvių grupė, minėjime dalyvavo ir Filipas Vaitkus su žmona. E. Lukoševičius taip pat informavo, kad šiemet Čikagos miesto taryba ir meras liepos mėn. priėmė deklaraciją, skirtą pagerbti Lietuvos lakūnus Steponą Darių, Stasį Girėną ir Feliksą Vaitkų.

Renginyje buvęs Pagėgių Algimanto Mackaus gimnazijos mokinys, Danijos oro linijų pilotas Nikodemas Vytuvis perskaitė F. Vaitkus laišką, kurį šis parašė prieš savo skrydį 1935-aisiais. Jaunasis lakūnas teigė, jog didžiuojasi gimtuoju kraštu, jo is-

Sveikinimus perdavė Lietuvos šalių sąjungos išeivijoje atstovas Ernestas Lukoševičius.

torija ir kvietė visus jaunus žmones turėti svajonių bei siekti savo tikslų.

Ant Pagėgių geležinkelio stoties pastato buvo atidengta skulptoriaus Adomo Skiezgelo sukurta atminimo lenta, įamžinusi F. Vaitkaus apsilankymą šioje vietoje. Skulptorius džiaugėsi, kad jam buvo patikėta garbė įamžinti tokią svarbią asmenybę. Lenta buvo pašventinta, nuskambėjo garbės salvės, parodomąjį skrydį atliko karinių oro pajėgų lakūnai.

Lydimi Lietuvos karinių oro pajėgų orkestro, visi atžygiavo į Pagėgių savivaldybės kultūros centrą, kurio salėje minėjimas tęsėsi toliau. Po šventinio koncerto įteikti apdovanojimai rašinių konkurso apie F. Vaitkų ir jo skrydį nugalėtojams. Išklausytas sveikinimas, kurį perdavė Airijos lietuviai iš Balinrobo miesto Mayo grafystėje – būtent ten nusileido F. Vaitkaus lėktuvas prieš 90 metų, ten yra paminklas šiam įvykiui paminėti, vietos lietuviai taip pat šiomis dienomis rinkosi pagerbti lakūną ir jo žygdarbį.

Renginyje Vytauto Didžiojo karo muziejaus muziejininkė Justina Nenortaitė perkaitė pranešimą apie F. Vaitkų ir jos skrydį, buvo pristatyta šiemet išleista Dalės Naujalienės knyga „Felikso Vaitkaus skrydis per Atlantą“, kurioje surinkta daug įdomių faktų, retų fotografijų. Koncerto metu pasirodė dainuojamosios poezijos atlikėjas, kariškis ir kraštietis Valerijus Šerelis. Vėliau visi dar bendravo, vaišinosi kareiviška koše.

Šį renginį dosnia auka parėmė ir Čikagoje veikiantis Mažosios Lietuvos fondas, vadovaujamas kunigo Valdo Aušros.

Algis Vaškevičius

Minėjime Pagėgių kultūros centre dar kartą prisimintas legendinis skrydis.
Autoriaus nuotraukos

Prisiminimai apie Prūsiją

Iki rugsėjo 30 dienos Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus kiemelyje (Didžioji Vandens g. 2, Klaipėda) buvo eksponuojama lauko paroda „Laiko erdvėse. Skiriama Prūsijos kunigaikštystės (hercogystės) 500-osioms įkūrimo metinėms“.

Istorinis Prūsijos regionas pasižymėjo ypač sudėtinga istorija. XIII a. viduryje Baltijos jūros pakrantėje krikščionybę platinusių vokiečių riterių užkariautose baltų (daugiausia prūsų) genčių žemėse įkurta Ordino valstybė. 1525 m. paskutinis didysis magistras Albrechtas Brandenburgietis priėmęs Liuterio mokymą, Ordino valstybę pavertė pasaulietine protestantiška Prūsijos hercogyste, 1701 m. ji tapo sudėtine Prūsijos karalystės dalimi, 1871–1945 m. priklausė Vokietijos imperijai (išskyrus Klaipėdos kraštą 1918-1939 m. - DŽ).

Po Antrojo pasaulinio karo regionas su aiškiais baltiškais akcentais dingo iš Europos žemėlapio su ten gyvenusiais įvairių tautų žmonėmis ir jų išpuoselėta kultūra. Ta-

čiau Prūsija yra gyva istorijoje ir istorinėje atmintyje. Šioje parodoje buvo kviečiama pasižvalgyti po istorinę Prūsiją. Pasakojimo pagrindu tapo dr. Marinos Kulčinskajos dovanota kolekcija.

Iš gausaus 2300 nuotraukų, atvirukų rinkinio atrinkti 62 vaizdai, atskleidžiantys istorinius klodus, unikalią miestų ir miestelių urbanistiką, architektūrinius akcentus. Parodos aprašai ir komentarai buvo pateikiami lietuvių bei anglų kalbomis. Paroda sulaukė tikrai nemažo dėmesio, ją gausiai lankė klaipėdiečiai ir miesto svečiai.

Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus informacija

Paroda papasakojo apie Prūsiją.
A.Vaškevičiaus nuotraukos

Vėl atvertos durys į Mažosios Lietuvos istoriją ir tradicijas

Vėl pakvietė „Kafijos diena“.

Birželio 26-ąją prasidėjo nacionalinio kultūros kelio „Vėtrungių kelias“ žaidimo sezonas, kviečiantis atrasti Mažąją Lietuvą. Šia proga kultūros kelio iniciatoriai Šilutės kultūros centras surengė akciją „Rask puodelį–paragauk kafijos“, kurios metu dalyviai leidosi į smagų nuotykį – mėlynų puodelių paiešką. Visame regione pabirę puodeliai tapo bilietu į skonių kelionę, juos radę žaidėjai keliavo į kavos („kafijos“) vaišinimo vietas ir šiuo gėrimu mėgavosi nemokamai.

Aromatingos „Kafijos dienos“ visame regione kvietė keliauti, pažinti ir atrasti penktąjį etnografinį Lietuvos regioną per skonį. Nuo Nidos, Juodkrantės ir Klaipėdos pakrančių per Dreverną, Agluonėnus, Šilutę, Rusnę, iki Pagėgių, Smalininkų, Viešvilės ir Lauksargių – visur tądien garavo kava.

Pagrindinėje šventės vietoje – Mažosios Lietuvos sostinėje Šilutėje kavos šventė įgavo ypatingą skonį. Čia šio tradicinio krašto gėrimo degustuotojai galėjo išbandyti ne tik tradicinius, bet ir naujuosius skonius, kuriuos pristatė „Dvaro kavos“ įkūrėja Viktorija Gorbatenko: lubinų kavą ir gilių kavą su funkciniais grybais. Nors šie netikėti deriniai susilaukė daug pagyrų, tačiau vakaro svečių balsavimas buvo vieningas – gardžiausia Šilutėje gilių kava, o Klaipėdos mieste – cikorijų.

Kavos dienos data pasirinkta neatsitiktinai – birželio 26-oji žymi „Vėtrungių kelio“ sezono pradžią, kuri atveria duris į Mažosios Lietuvos istoriją, tradicijas, architektūrą, kulinarinį paveldą ir gyvenimo būdą. UNESCO saugoma Kuršių nerija, Nemuno delta su Rusnės miesteliu, Minijos kaimas, kur upė atstoja gatvę, Kintai, Ventės rago švyturys ir ornitologinė stotis, Rambyno kalnas su mistiškomis istorijomis… Ir visa tai jungia „Vėtrungių kelias“ – daugiau nei 110 kultūros paveldo objektų, besidriekiančių per 7 savivaldybes ir daugiau nei 500 km maršrutų.

Šiemet Mažoji Lietuva klausia – ar tu ją matei?

Keliauti paprasta – savo kelionės maršrutą galima buvo susikurti svetainėje www.vetrungiukelias.lt arba parsisiųsti mobiliąją „Vėtrungių kelias“ programėlę, kurioje rasite žaidimą. Naujasis žaidimo sezonas truko iki rugsėjo 27-osios.

Kavos dienos metu buvo kviečiama paskanauti, paragauti įvairiausių kafijos rūšių, pasimėgauti tikra kava, garuojančia prisiminimais ir prieskoniais – iš gilių, cikorijų, morkų ar kavos pupelių mišinio. Kava Mažojoje Lietuvoje yra ne tik gėrimas, o savotiškas ritualas: tai pokalbis, atokvėpis, susitikimas su savimi, kitu ir istorija. Kavos gėrimo kultūros praktikos Mažojoje Lietuvoje 2024 metais įtraukta į Lietuvos nematerialaus kultūros paveldo vertybių nacionalinį sąvadą – kaip gyvas, bendruomenes telkiantis reiškinys, vertas išsaugojimo ir perdavimo ateities kartoms.

Tradiciškai, paskutinę birželio savaitę Lietuvos nacionalinis kultūros kelias „Vėtrungių kelias“ kvietė į etnografinį Mažosios Lietuvos regioną, kuris kvepėjo ne bet kuo, o kava – ypatingu gėrimu, kuris iki šiol gyvas lietuvininkų prisiminimuose. Kavos gėrimo kultūra – Mažosios Lietuvos regionui būdinga šeimos ir bendruomeninė tradicija, susijusi su lietuvininkų tradicinio gėrimo – kavos – gaminimo, ruošimo ir vartojimo papročiais.

Į šį regioną iš Vokietijos atkeliavusią kavą (germanizuotai - kafiją) lietuvininkai pradėjo gerti XVIII a. antroje pusėje. Miestuose ir dvaruose plito vokiškas paprotys valgant pavakarius gerti vokišką kavą. Šeimos, giminės, draugų susitikimas prie kavos puodelio vadintas palaunage (valgis tarp pietų ir vakarienės, pavakariai).

Kava ruošta iš kavos pupelių ar vietinių žaliavų (ąžuolo gilių, morkų, cikorijų, miežių, kviečių ar rugių). Tokia kavos valanda iš dvarų ir miesto kavinių ilgainiui persikėlė į lietuvininkų namus. Šiomis dienomis tradicija gyva tarp vyresnio amžiaus vietinių krašto gyventojų, kurie dažnai, ypač sekmadieniais, po pamaldų susieina parapijos namuose ar artimiausioje kavinėje.

Kaip šeimos bendravimo tradicija, palaunagė yra nykstantis kultūros reiškinys. Siekiant išsaugoti šią tradiciją ir gaivinti kavos gėrimo kultūrą, įvairios regiono bendruomenės, asociacijos, kultūros įstaigos, įmonės fiksuoja gyvas reiškinio formas, viešina tradiciją, organizuoja jai skirtus renginius, edukacinius kulinarinio paveldo užsiėmimus.

Gražia tradicija tapo vaišinimasis gilių ar cikorijų kava per kultūros renginius ir bendruomenių suėjimus. Tradicijos tąsai išlaikyti nuo 2019 m. rengiama „Kafijos diena“. Veiklos, prie kurių kasmet prisideda vis daugiau entuziastų, lėmė tradicijos pirminės paskirties ir raiškos formų pokyčius, tačiau išsaugojo ir viso regiono bendruomenei aktualizavo svarbius kavos gėrimo kultūros bruožus.

Rengėjų informacija ir nuotraukos

Tolminkiemį pakeitė Aukštaitija

Kristijono Donelaičio draugijos Šiaulių skyriaus nariams ir draugijos rėmėjams jau šešeri metai nepasiekiama Kristijono Donelaičio žemė – Tolminkiemis, Lazdynėliai. Šiais metais švenčiame 40-ties metų jubiliejų, kai pirmą kartą aplankėme Tolminkiemį. Per tuos metus šviesinome, gražinome K. Donelaičio žemę. Ir mes augome, šviesėjome. O dabar visus slegia didelė nežinomybė – kaip atrodo bažnytėlė-memorialinis muziejus, rusų pervadintas į Literatūros muziejų, ar vėl apaugo dilgėlėmis mūsų puoselėti kapeliai, ar Lazdynėliuose auga visi mūsų sodinti ąžuolai?

Pernai aplankėme dalį Žemaitijos, kuri Lietuvai dovanojo daug įžymių žmonių. Prisigaudėme prie Mažosios Lietuvos kultūrininko, mūsų garbaus kunigo Anupro Gauronsko šviesaus atminimo. Tad šiemetės išvykos metu keliautojus sveikinau ir palaimos tradiciškai linkėjau K. Donelaičio žodžiais „Kiekvienam daryti gera savo darbu ir žodžiu...“ bei kartu keliavusiems 9-iems Šv. Kazimiero ordino Šiaulių komtūrijos nariams – Vytauto Mačernio „Malda į Šv. Kazimierą“.

Mūsų kelionė buvo skiriama Tėvo Stanislovo 20-ųjų mirties metinių arba 20-mečio gimimo dangui bei dievdirbio, medžio drožėjo Vincento Svirskio gimimo 190-čiui paminėti. Pirmoji stotelė buvo Žibartonių kapinaitės su Šv. Vincento Pauliečio koplyčia. Senojon kapinių koplytėlėn Tėvas Stanislovas dažnai atvažiuodavo pasimelsti, sutvarkyti kapų. Jis jau tuo metu, kaip sakė, įrengęs „komunizmo kampelį“ su pakabintais kibirais ir įrankiais kapinių tvarkymui. Visus pasitikdavo dieną ir naktį degančios švieselės didžiuliuose akmens rieduliuose.

Keliautojai Kėdainių senamiestyje.

Kapinės aptvertos tvorele, parsivežta iš Rygos ir viskas buvo padaryta Tėvelio rankomis. Šiaulių kamerinis choras „Bičiuliai“ su tuomečiu vadovu doc. Stasiu Žalaliu daugiau kaip 20 metų (nuo 1991 m. gegužės 12 d.) važiuodavo pas Tėvą Stanislovą į Dotnuvą, Paberžę. Tėvelis dažnai pakviesdavo ir į Žibartonis. Kartą ten būnant Jis davė užduotį: „Kitą kartą kai atvažiuosite, išmokite ir pagiedosime „Labanakt, Jėzau“. Man teko surasti žodžius ir natas. Tėvelio prašymą įvykdėme.

Šįkart negiedojome, paskaičiau tik pirmąjį posmelį. Paberžė mus pasitiko su vešlia žaluma, švaria, gražiai nušienauta aplinka. Prie Tėvo Stanislovo kapo uždegėme žvakę, pasimeldėme, pabuvome tyloje. Prisiminiau, kaip laidotuvėse prie karsto buvo tik žvakės, o gėlių jūra puošė bažnytėlės lauko sieną. Tad ir šįkart prie kapo uždegėme tik žvakelę.

Paberžėje gidė Regina Galvanauskienė mus supažindino su Tėvo Stanislovo materialiniu ir dvasiniu paveldu. Bažnytėlėje apžiūrėjome visus kampelius, papuoštus Tėvelio kruopščiai surinktais bažnyčios reikmenimis, paveikslais. Regina supažindino su bažnyčios istorija, meno kūriniais, papasakojo apie Tėvo Stanislovo naktines maldas ir ilgą atsisveikinimą per paskutines aukotas Šv. Mišias 2005 m. birželio 15 dieną.

Greitai sutirpo Paberžėje dvi mūsų kelionės valandos. Skubėjome į Dotnuvos vienuolyną, kuriame giliai įmintos Tėvo Stanislovo pėdos. Mus pasitiko Akademijos kultūros centro Dotnuvos skyriaus vadovė Danguolė Špokienė, papasakojo vienuolyno istoriją, apie Tėvo Stanislovo gyvenimo laikotarpį ir jo darbus. Apžiūrėjome įrengtą Tėvo Stanislovo celę, kitas patalpas, gausias meno vertybes – paveikslus, altorius, skulptūras. Palypėję į antrąjį aukštą apžiūrėjome 1990 metais Tėvo Stanislovo dėka atkurtos vienuolyno bibliotekos lobynus, atradome Kristijono Donelaičio, Antano Strazdo (Strazdelio) paveikslus. Danguolės Špokienės žodžiais, „Labai mums reikėjo kampelio, kuris saugotų ir primintų Tėvo Stanislovo dvasinius turtus, jo ištikimą dvylikos metų tarnystę Dotnuvoje...“ (Tėvas Stanislovas 1990-06-15 buvo paskirtas Dotnuvos klebonu).

Atsisveikinę su Dotnuva skubėjome į Kėdainius. Senosios Rinkos aikštėje mus pasitiko gidė Irena

Vaitkevičienė. Jos lydimi apžiūrėjome unikalų senamiestį, daug įdomaus sužinojome apie Kėdainių istoriją, asmenybes, grožėjomės išpuoselėtu gamtovaizdžiu, urbanistiniais paminklais. Kėdainių krašto muziejuje susipažinome su šio krašto etnografiniais ir istoriniais eksponatais, krašto įžymiais žmonėmis – kunigu, humanistu, vienu lietuvių raštijos kūrėjų Mikalojumi Daukša (1527–1613, gim. Babėnuose); rašytoju Juozu Paukšteliu (1899–1981), nuo 1926 iki 1946 m. mokytojavusiu Kėdainių gimnazijoje; kunigu, vienuoliu kapucinu, Lietuvos pasipriešinimo sovietinei okupacijai veikėju Tėvu Stanislovu (1918–2005) ir kitais.

Muziejaus salėje apžiūrėjome iš Lietuvos kampelių surinktą nemažą dievdirbio Vincento Svirskio kryžių ir koplytstulpių kolekciją, daug sužinojome apie kryždirbio asmenybę. Gidė Irena Vaitkevičienė toliau lydėjo mus. Aplankėme senąsias Kėdainių miesto kapines Dotnuvos gatvėje, kuriose palaidotas pirmasis Lietuvos kariuomenės kareivis Povilas Lukšys (1886–1919). Pradėjus kurtis Lietuvos kariuomenei, P. Lukšys suorganizavo savanorių būrį, buvo Kėdainių apsaugos būrio būrininkas, lauko sargybos viršininkas. Kėdainių apskrityje dalyvavo kovose su puolančiais sovietų Rusijos daliniais. Žuvo vykdydamas žvalgybą. 1929 m. žūties vietoje pagal architekto Vytauto Landsbergio-Žemkalnio projektą pastatytas paminklas, tapęs vienu svarbiausiu Nepriklausomybės kovų bei Laisvės atgavimo simboliu. Povilas Lukšys apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordino Didžiuoju kryžiumi. Ant kapo uždegėme žvakutę.

Tose kapinėse amžino poilsio atgulę ir mūsų grupės keliautojos, buv. kėdainietės Jolitos Donėlienės tėveliai ir seneliai Žukauskai. Uždegėme žvakutes, pasimeldėme. Netoli kapinių aplankėme rašytojo Juozo Paukštelio namą, kurį pats suprojektavo (kad būtų patogu išdėstyti baldus – langus suprojektavo sienų kampuose). Toliau pravažiavome pro seniausią Kėdainių miesto ąžuolą, augantį Šiaurinėje miesto dalyje – Mikalojaus Daukšos ąžuolą. Jo skersmuo – 1,70 m, aukštis – 23 m. Pasakojama, kad jį sodino pats Mikalojus Daukša, lietuvių raštijos pradininkas, nes ąžuolas auga netoli jo gimtosios sodybos.

Atsisveikinę su Kėdainiais, pasukome Surviliškio link. Visą laiką penėjome dvasią, bet pavargęs kūnas jau prašė maisto. Sirutiškio kaime „Raganės“ kavinėje degustavome virtinius su įvairias įdarais (siūloma net 18 rūšių). Pailsėję ir pasisotinę laimingai pasiekėme Surviliškį. Prie Surviliškio Vinco Svirskio pagrindinės mokyklos stovi Vinco Svirskio kryžius. Sužavėjo miestelyje gražiai tvarkoma aplinka.

Pasukome į Surviliškio kapines, kuriose amžino poilsio atgulė Vincentas Svirskis. Kapas apsodintas margalape melsve, mes uždegėme žvakutę, pabuvome tylos maldoje. Gidė Irena mus nuvedė prie Mortos Lukošiūtės kapo. M. Lukošiūtė kartu su Gabriele Petkevičaite-Bite dirbo Lietuvos Steigiamajame Seime. Mūsų keliautojų laukė ir netikėti išbandymai – teko pereiti Surviliškio „beždžionių“ tiltą. Pasigėrėjome Nevėžio vingiais, upės platumu, dailiai apaugusiomis žaliomis pakrantėmis. Kaip smagu visur matyti grožį.

Dienelė prabėgo prasmingai, daug pamatėme, sužinojome, pajutome, išgyvenome, paaugome ir praturtėjome. Parsivežėme daugiau meilės ir šviesos. Tad tikslas pasiektas. Vytautas Mačernis rašė: „Mes patys esame šviesa, mes patys esame saulė, todėl neaimanuokime, kad aplinkui tamsu, mes nemokame sau kelio nušviesti. Kiekvienas nešam sielą lyg žibintą“.

Izolina Natalija Lingienė,
Kristijono Donelaičio draugijos
Šiaulių skyriaus pirmininkė

Prie Tėvo Stanislovo kapo. *Draugijos skyriaus archyvo nuotr.*

Lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva“ kelionė į lenkiškąją Prūsiją

Kelionės dalyviai daug sužinojo ir pamatė.

Liepos 18–20 dienomis dvidešimt Lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva“ ir liuteronų bendruomenių narių su šeimomis patraukė lenkiškosios Prūsijos keliais. Kelionės tikslas buvo išsamiau susipažinti su šio regiono raida, mozūrų etnine bendruomene ir jos istorija, materialiojo paveldo būkle, istoriniais ir gamtos paminklais. Grupė buvo aktyvi ir jaunatviška – pradedant gimnazistais, baigiant garbaus amžiaus keliautojais. Ypač džiaugėmės jaunųjų keliautojų smalsumu ir imlumu. Ne be reikalo priežodis sako: geriau kartą išvysti, negu dešimt kartų išgirsti.

Pirmasis objektas buvo prieš Pirmąjį pasaulinį karą vokiečių valdžios pastatytas dvigubas Stančikų kaimo geležinkelio tiltas per iš pažiūros nedidelę, bet aukštais krantais Blindės upelę. Stančikų tiltai nustebino savo aukščiu, grakščia architektūra ir įdomia istorija. Kalvota vietovė senųjų jotvingių žemėje taip pat sužavėjo. Apylinkėse išsaugota nemažai lietuviškų vietovardžių, rodančių, jog čia gyventa kelių etninių bendruomenių. Ir nieko nuostabaus, nes nuvažiavome vos kelis kilometrus nuo Vištyčio ežero, o kitas senosios Romintos girios pakraštys siekė Tolminkiemį. Apskritai, Mozūrijoje palyginti gerai išsaugotas Rytprūsių kraštovaizdis: neblogai išsilaikiusios ir prižiūrimos sodybos (ne tik pavieniai namai, bet ir visa sodyba, o gyvenvietėse ištisos gatvės su prieškarinio laikotarpio namais), pilys, bažnyčios, vandens bokštai, gyvenvietes jungiantys keliai išasfaltuoti, bet išsaugoję medžių alėjas, matėme ir senojo grindinio fragmentų.

Po trumpų priešpiečių ežero pakrantėje patraukėme į garsią istorinę vietą – nacių bunkerių liekanas, vadinamas „Vilko irštva“. Čia kaip niekur kitur galima puikiai suvokti agresyvios ir antihumaniškos politikos pavojingumą ir beprasmiškumą: griuvėsiais virtę galingi įrenginiai, kurie turėjo tarnauti kaip neįveikiama slėptuvė, liudijo liguistų planų neišvengiamą žlugimą. Maloniai nuteikė tai, kad lenkai gausiai lankomas vietas pritaikė lankytojams iš įvairių kraštų. Čia gavome ausines su taisyklinga lietuvių kalba kalbančiu audio palydovu. Tai palengvino informacijos supratimą, be to, kiekvienas galėjome savo tempu vaikščioti nuo objekto prie objekto. Vėliau įsitikinome, kad tokia pat įranga galime naudotis ir kitose lietuvių lankomose vietose.

Sorkvitų (Sorkwity) kaimas tarp dviejų ežerų ilgam paliks įspūdį savo senovine bažnytėle tiesiai ant ežero kranto. Čia susitikome su Lenkijos liuteronais, kurie su šeimomis kasmet renkasi prie bažnyčios įrengtoje poilsiavietėje. Kaip tik tuo metu buvo atvykęs vyskupas Pavelas Krauzė (Paweł Krause) ir stovyklautojai klausė jo paskaitos. Mozūrai šiemet švenčia Reformacijos Mozūrijoje 500-ąsias metines. Jaukioje kaimo bažnyčioje su barokiniu altoriumi mus labai svetingai sutiko kunigas Kšištofas Mučmanas (Krzysztof Mutschmann), kuris papasakojo bažnyčios ir parapijos istoriją ir išsamiai atsakė į mūsų klausimus. Negalėjome praleisti

progos išbandyti senus vargonus. Trumpai susitikę su stovyklautojais kiekvienas savo kalba kartu pagiedojome „Taigi imk mano ranką“.

Už poros dešimčių kilometrų mūsų laukė nakvynė su gausia ir gardžia vakariene buvusiame palivarke „Folwark Tumiany“ prie ežero. Visi buvę sodybos pastatai ne tik išsaugoti, bet ir pritaikyti: daugumos mūsų jaukūs kambariai buvo įrengti buvusiame tvarte (pasak lietuvininkų, stalde). Nors maudynėmis ežere susiviliojo ne visi, bet visi jį aplankė ir pasigėrėjo vakaro ramybe. Netrukus jaukaus dvariuko gyvenamosios terasoje suskambo lietuvininkų ir lietuvių dainos...

Antroji diena išaušo ūkanota, bet pusryčiai, kaip ir dera kaimo turizmo sodyboje, priminė vasaras pas močiutę. Negaišdami ištraukėme pažiūrėti, kur vyko lemiama Viduramžių kova, kurią lietuviai vadina Žalgirio mūšiu. Mūsų laukė puikiai ir šiuolaikiškai įrengta muziejaus ekspozicija su ausinukais, tad pasinėrėme į istorijos įvykius, pasivaikščiojome po didelį lauką, bandydami įsivaizduoti, kaip čia vyko kova, nulėmusi visos Europos likimą.

„Įveikę kryžiuočius“, toliau judėjome puikiai nutiestu keliu į Gdanską, tarpukary vadintą Dancigu. Sudėtinga miesto istorija,

Apsilankymas „Vilko irštvoje“.

nuolatinė konkurencija dėl jo tarp Vokietijos ir Lenkijos puikiai atspindima dabartiniame mieste: jo gyventojai kartu su visa Lenkija išsikėlė ambicingą tikslą atstatyti iki 80 proc. subombarduoto miesto senamiestį, ir tai jiems pavyko, nepaisant to, kad po karo kentė nepriteklių ir šiam tikslui reikėjo nemažai paaukoti. Savaime suprantama, kad tokia meilė negali nekelti pagarbos ir apmąstymų apie mūsų kur kas mažesnę Klaipėdą. Mieste visi apžiūrinėjo ir lankė kas kam įdomu arba tiesiog mėgavosi senamiesčio vaizdais, kvapais ir skoniais. Jauki nakvynė ir karališki pusryčiai laukė mūsų nedideliame miestelyje vardu Pszczółki pakeliui į Malborką.

Trečioji diena Malborke (Marienburge) kelionę vainikavo tarsi vyšnia ant torto. Trijų su puse valandų su ausinukais vos užteko tik bendrais bruožais susipažinti su galingiausia ir didžiausia Europoje Viduramžių pilimi, kuri taip ir nebuvo įveikta. Iš čia gerai ginkluoti kariai iš visos Europos žygiavo nukariauti baltų žemių, ir čia geriausiai galima matyti, kaip stipriai buvo pasirengusios Ordino pajėgos. Stebino didžiuliai mastai, apgalvoti architektūriniai sprendimai, statybos išmanymas. Tiesa, Antrojo pasaulinio karo įvykiai pilį gerokai apnaikino, tačiau remiantis kruopščiais mokslininiais tyrimais ji buvo rekonstruota. Malborko pilis laikoma vienu iš sėkmingiausių rekonstrukcijos projektų Europoje.

Namo grįžome dalindamiesi įspūdžiais ir, žinoma, su daina. Už turiningą kelionę dėkojame mūsų dosniems rėmėjams – Mažosios Lietuvos fondui.

Lankant Stančikų tiltus.

Dalia Kiseliūnaitė,
Lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva“ valdybos narė

Lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva” archyvo nuotraukos

Straipsnis spausdinamas gavus Mažosios Lietuvos fondo sutikimą

Folkloro festivalis „Pūsk, vėjuži!“ vėl padovanojo daug įsimintinų akimirkų

Šventės akmirkos. *Artiomo Myškino nuotraukos*

Rugpjūčio pabaigoje Juodkrantėje surengtas tradicinis, jau 18-asis folkloro festivalis „Pūsk, vėjuži!“. Jo metu buvo įvyko daugybė įvairių renginių, susitikimų, parodų, koncertų. Ypatingu akcentu tapo jau septintą kartą perleisto Martyno Liudviko Rėzos dainyno pristatymas. Tai ne tik knyga, bet ir mūsų kultūrinės atminties, tautosakos bei lietuviškos dainos gyvybingumo liudijimas.

Knygą pristatė pranešėjai prof. Bronė Stundžienė, dr. Živilė Ramoškaitė-Sverdiolienė ir Gytis Vaškelis, apsidalinę prasmingomis įžvalgomis. Pristatymo metu koncertavo folkloro ansambliai „Aušrinė“, „Giedružė“ ir „Ramytė“, kurių atliekamos dainos pripildė vakarą gyvo skambesio ir emocijų. Gausiai susirinkę žiūrovai įrodė, kad M. L. Rėzos palikimas šiandien skamba ne mažiau gyvai nei prieš du šimtmečius.

Festivaliu „Pūsk, vėjuži!“ metu prie Kuršių marių pakrantės skambėjo dainos, vyko edukacijos, kūrybinės dirbtuvės, pasirodymus dovanojo folkloro ansambliai, o tradicijos atgijo tarp marių ir kopų. Surengta tautodailės ir kulinarinio paveldo mugė, fotografijų paroda „XIX a. vidurio Mažosios Lietuvos vestuvių papročiai, tradicijos, ritualai”, elektroninis leidinys „Kuršių nerijos kuršininkų kalbos tekstai” (jį pristatė Lietuvių kalbos instituto Geolingvistikos centro vyresnioji mokslo darbuotoja prof. dr. Dalia Kiseliūnaitė).

Parodytas spektaklis „Sesytė Elenytė ir Joniukas avinukas“, kurį pastatė Kauno valstybinis lėlių teatras, rež. Milda Mičiulytė. Didelio dėmesio sulaukė kūrybinės dirbtuvės „Mano mylimiausias patiekalas“, paroda „Liaudies dainos vaizduose”, Lietuvos etnografinių regionų pristatymas Kuršių marių pakrantėje, folkloro ansamblių koncertai „Ko neužpustė laiko vėjai“.

Dirbtuvėlėse gamintos vėtrungės, pristatytas žvejo amatas, tinklų nėrimas, senoviniai žaidimai ir pramogos, gamintos vėjo gaudyklės iš gamtinių medžiagų, susi-

pažinta su gintaru mūsų protėvių kultūroje, senąja liaudies medicina, juostų audimu, medžio drožyba. Pristatytas senovinis burlaivis-reisinė „Dreverna“, IX–XIII a. kuršių genties kostiumai ir ginklai, vikingų laikotarpio kuršių patiekalai, surengta ekskursija po Raganų kalną, netrūko ir kitų veiklų.

Organizatorių informacija

Įamžintas Mažosios Lietuvos veikėjo Viliaus Šaulinskio atminimas

Klaipėdos skulptūrų parke, netoli Sukilėlių kapo, birželio pabaigoje surengtas visuomenės veikėjo, spaustuvininko, šaulio, 1923 m. sukilimo dalyvio Viliaus Šaulinskio (1893–1935) pagerbimo renginys, kurį organizavo Klaipėdos miesto savivaldybė, Mažosios Lietuvos istorijos muziejus ir Lietuvos šaulių sąjungos Vakarų (Jūros) šaulių 3-ioji rinktinė.

Renginyje dalyvavo Klaipėdos miesto valdžios atstovai, Lietuvos šaulių sąjungos Vakarų (Jūros) šaulių 3-iosios rinktinės šauliai, istorikė Zita Genienė (MLIM), Lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva“ pirmininkė Rasa Šimkutė, paminklo pastatymą inicijavusių žmonių grupės nariai – Kęstutis Mickevičius ir Algirdas Grublys, atminimo akmens autorius skulptorius Gintautas Jonkus. Muzikinį kūrinį atliko violončelininkas Tomas Mikalauskas.

Paminklas V. Šaulinskiui. *A. Vaškevičiaus nuotrauka*

2025 m. gegužę Skulptūrų parke V. Šaulinskio atminimui buvo pastatytas akmeninis monumentas, kurio autorius – skulptorius Gintautas Jonkus. Šios asmenybės įamžinimu rūpinosi Algirdas Grublys ir Kęstutis Mickevičius. Jie pratęsė ir užbaigė tai, prie ko ne vienerius metus dirbo kraštotyrininkas Kazys Budginas (1957–2003).

Vilius Šaulinskis gimė 1893 m. spalio 29 d. Kalviškių kaime (Priekulės vals., Klaipėdos aps.). Augo gausioje smulkių ūkininkų Martyno ir Evos Šaulinskių šeimoje. Baigė pradžios mokyklą. 1909 m. atvyko į Tilžę, įsitraukė į lietuvišką veiklą. Raidžių rinkėjo amato išmoko Martyno Jankaus spaustuvėje Bitėnuose.

Pirmojo pasaulinio karo metais V. Šaulinskis iš fronto buvo pasiųstas į Kauną drauge su kitais prūsų lietuviais dirbti prie vokiečių įsteigto dienraščio „Dabartis“. Sunkiais okupacijos metais V. Šaulinskis padėjo Kauno ir Vilniaus lietuviams, už ką vokiečių valdžia norėjo jį suimti, tačiau jam pavyko pasislėpti, prisidengus svetima pavarde. Po karo V. Šaulinskis tapo aktyviu Šaulių sąjungos nariu. Prisidėjo prie Priekulės jaunimo draugijos „Viltis“ įsteigimo 1919 m., jų veiklą rėmė finansiškai.

1920 m. gegužės 15 d. Klaipėdoje V. Šaulinskis įsigijo leidybos įmonę „Lituania“ (pastatas S. Daukanto g. 3), kuriai vadovavo iki gyvenimo pabaigos. 1920–1921 m. „Lituania“ buvo vienintelė nuolat veikianti uostamiesčio lietuvių kultūros įstaiga, jos raštinėje vykdavo lietuviškų draugijų renginiai. Čia leido lietuvių grožinę literatūrą.

V. Šaulinskis aktyviai palaikė Mažosios ir Didžiosios Lietuvos susijungimo idėją, buvo 1922 m. gruodį įsteigto Vyriausiojo Mažosios Lietuvos gelbėjimo komiteto (VMLGK) sekretorius, pasirašė 1923 m. sausio 9 d. VMLGK manifestą, o 1923 m. sausio 19 d. Šilutėje įvykusio VMLGK suvažiavimo – Šilutės seimo – deklaraciją. 1922 m. rugsėjį V. Šaulinskis kartu su Jurgiu Brūvelaičiu (1900–1995) ir Jurgiu Plonaičiu (1902–1998) buvo išrinktas į „Santaros“ – Mažosios Lietuvos lietuviško jaunimo draugijų sąjungos – valdybą. 1923 m. kovo 18 d. buvo išrinktas XX Klaipėdos šaulių rinktinės valdybos pirmininku.

Už nuopelnus tėvynei ir tautai V. Šaulinskis apdovanotas Nepriklausomybės medaliu ir DLK Gedimino 4 laipsnio (1928 m.) ir Šaulių žvaigždės (1931 m.) ordinais, o už aktyvų dalyvavimą Klaipėdos sukilime – Gelbėjimo komiteto sidabro medaliu. Klaipėdos Dariaus ir Girėno vardo šaulių būrys V. Šaulinskį išrinko savo garbės nariu.

Ketvirto dešimtmečio viduryje V. Šaulinskis dalyvavo perorganizuojant Klaipėdos krašto lietuvių pirklių draugiją į Klaipėdos krašto lietuvių prekybininkų, pramonininkų ir amatininkų draugiją,

buvo jos Klaipėdos skyriaus valdybos narys. Priklausė Klaipėdos jachtklubui.

Įpusėjęs 42-uosius gyvenimo metus, V. Šaulinskis mirė 1935 m. gegužės 10 d. nuo plaučių uždegimo. Jo palydėti į paskutinę kelionę susirinko minios žmonių, trys orkestrai grojo gedulo maršus, jojo raiti šauliai. Laidotuvių eisena užėmė visą Liepojos gatvę ir nusitęsė į Liepų gatvę, tuo metu vadintą Prezidento Smetonos alėja.

Viename iš savo laiškų 1923 m. sukilimo vadas Jonas Budrys apie V. Šaulinskį atsiliepė: „Tas nesidėjo herojum, buvo kuklus, bet niekuomet nerodė bailumo, ištesėjo iki galo“.

Rengėjų ir DŽ informacija

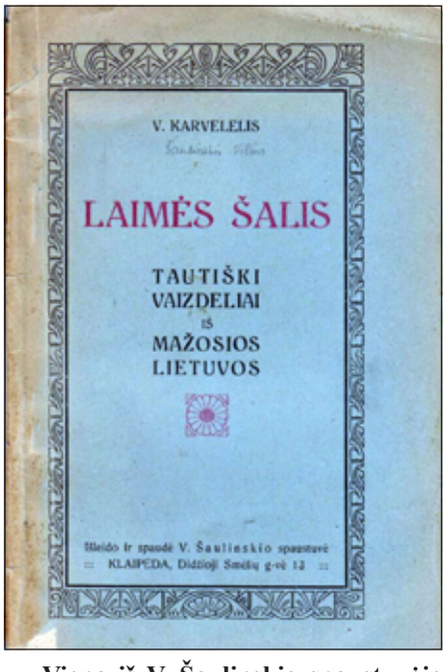

Viena iš V. Šaulinskio spaustuvėje išleistų knygų.

Tautos, tautiškumo reikšmė žmoniškumo raidai

2025 m. rugpjūčio 7 d. Pagėgių savivaldybės Vydūno viešojoje bibliotekoje vyko vienas iškiliausių metinių renginių – bibliotekos ir Vydūno draugijos organizuota konferencija, į kurią susirinko Mažosios Lietuvos šviesuolio, rašytojo, filosofo Vydūno kūrybos, idėjų ir minčių gerbėjai bei puoselėtojai. Šiemet šios tradicinės konferencijos tema – „Tautos, tautiškumo reikšmė žmoniškumo raidai“.

Konferencija pradėta Pagėgių savivaldybės Vydūno viešosios bibliotekos direktorės Ingos Kuzmarskienės ir Pagėgių savivaldybės vicemerės Aušros Zongailienės sveikinimo žodžiu. Bibliotekos direktorė I. Kuzmarskienė, sveikindama susirinkusius, pasidžiaugė ilgamete draugyste su Vydūno draugija, akcentavo bendrystės, buvimo kartu ir atviro pokalbio svarbą, kalbėjo apie tai, kad šios vertybes šiuolaikiniame pasaulyje vis dažniau pamirštamos, linkėjo, kad šis susitikimas būtų dar vienas žingsnis šviesos, bendrystės ir prasmės keliu. Susirinkusiuosius kanklių muzikos garsais sveikino jauna, talentinga Klaipėdos Jeronimo Kačinsko muzikos mokyklos mokinė Vanesa Daugėlaitė (mokytoja Linita Dubrienė). Šventinę atmosferą sukūrė Vydūno draugijos ansamblio „Giedotojai“ narės, Vydūno klubo pirmininkės Sigutės Augutienės drauge su renginio dalyviais sugiedota Vydūno „Lietuvių giesmė“. Konferencijos dalyvius savo buvimu pagerbė iš Vokietijos atvykusi Vydūno vyriausiojo brolio Jono anūkė Brita Storost.

Pranešimus skaitė garbūs lektoriai. Vydūno draugijos valdybos narys Georgijus Garmus savo pranešime „Tautinė kultūra – žmoniškumo kultūros atsiradimo veiksnys ir šaltinis“ priminė, kad tautinė tapatybė yra ne kliūtis, o pamatas humanistinėms vertybėms. Juozo Tumo-Vaižganto buto-muziejaus edukatorius Remigijus Jakulevičius nagrinėjo Vydūno ir Vaižganto pasaulėjautose vyravusius pažangos dėsnius, lygindamas šių dviejų tautos šviesuolių požiūrį į visuomenės tobulėjimą. Karaliaučiaus lietuvių bendruomenės vadovas Sigitas Šamborskis skaitytame pranešime „Prūsų Lietuvos likimas“ akcentavo istorines netektis ir iššūkius, su kuriais kitados susidūrė lietuvybė Mažojoje Lietuvoje.

Konferencijos pranešėjams padėkos žodį tarė bei simbolines dovanas kartu su Pagėgių savivaldybės vicemere A. Zongailiene įteikė I. Kuzmarskienė. Renginį muzikiniu pasirodymu praturtino Vydūno draugijos giedotojai, kurių atliekamos dainos renginio pabaigai suteikė iškilmingumo ir dvasingumo. Renginio svečiai po konferencijos apsilankė atnaujintame Vydūno kūrybos ir gyvenimo atskleidimui skirtame jo vardo ekspoziciniame kambaryje, kurį pristatė bibliotekos metodininkė-skaitytojų skyriaus vedėja Sonata Nognienė. Malonūs pokalbiai pratęsti šnekučiuojantis prie arbatos puodelio, skanaujant bulvių plokštainį ir gardžiuojantis saldėsiais.

Pagėgių savivaldybės Vydūno viešosios bibliotekos bendruomenė nuoširdžiai dėkoja renginio partneriui – Pagėgių savivaldybės kultūros centrui bei informaciniams rėmėjams.

Dalia Mankienė,
Pagėgių savivaldybės Vydūno viešosios bibliotekos vyresn. bibliotekininkė

„Vilko vaikų“ likimai pristatyti jaudinančioje parodoje

Iki pat rudens pradžios Suvalkijos (Sūduvos) kultūros centre-muziejuje Paežerių dvare veikė paroda, pasakojusi apie skaudžią vadinamųjų vilko vaikų – Antrojo pasaulinio karo ir pokario metais našlaičiais tapusių mažamečių – likimo istoriją.

Parodą „Vilko vaikai: duonos keliu iš Rytų Prūsijos į Lietuvą 1945–1948“ parengė Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro Genocido aukų muziejus. Idėja parsivežti ekspoziciją į Paežerius kilo muziejininkei Aušrai Mickevičienei. Pasak jos pačios, vilkaviškiečiams tema itin artima, nes būtent per Kybartus, per Vištytį kadaise traukė mažieji benamiai našlaičiai lietuviukai ir vokietukai, vilko vaikai, ieškodami duonos ir prieglobsčio Lietuvoje.

Vilko vaikais yra vadinami Rytų Prūsijos gyventojai, kurie 1945–1948 m., būdami trejų–šešiolikos metų, kartu su vienu iš tėvų arba visai vieni pasiekė Lietuvos miestus ir kaimus. Mažosios Lietuvos vaikų likimai – išskirtinai skaudūs. Jie matė artimųjų žudynes, patyrė karo žiaurumus, badą ir nuolatinę baimę. Bėgdami iš gimtųjų vietų, šie vaikai regėjo tankų traiškomas pabėgėlių kolonas, lavonus gatvėse, niokojamus namus. Išgyventi stengėsi bet kokia kaina – dėl duonos kąsnio įveikdavo dešimtis kilometrų. Tai buvo vaikystė, paženklinta kova už išlikimą.

Mansardoje trečiajame Paežerių dvaro rūmų aukšte eksponuotoje parodoje lankytojai galėjo pamatyti stendus bei ekranus, kuriuose lankytojams buvo pristatomos jautrios vilko vaikų istorijos. Anot parodos sumanytojų, norint įsigilinti į visą joje pateiktą medžiagą, perskaityti tekstus ir išklausyti liudijimus prireikia bent porą valandų.

Viename iš stendų pateikiama jautri ir įdomi istorija apie Kinderių šeimą iš Vištyčio krašto, priglaudusią tris našlaičius – Erną, Fridą ir Andreasą Šneiderius. Maži vaikai, netekę tėvų, kartu su kitais buvo sugrūsti į gyvulinius vagonus ir slapta išlaipinti netoli Kazlų Rūdos. Nuo tada prasidėjo jų klajonės po Sūduvą. Negalėdami ilgai užsibūti vienoje vietoje, jie keliavo iš kaimo į kaimą, visada stengdamiesi laikytis kartu, kad nepasimestų.

Galiausiai našlaičiai atsidūrė Albino ir Anelės Kinderių šeimoje Pavištytyje, kur praleido trejus metus. Čia jie lankė mokyklą, mokėsi lietuvių kalbos ir pirmą kartą po ilgo laiko patyrė šiek tiek stabilumo bei rūpesčio. Vėliau visi trys – brolis ir seserys – buvo perkelti į Alytaus rajoną, kur juos priglaudė kita šeima, suteikusi Šneideriams lietuviškus vardus ir savo pavardę.

Parodoje rodytas vienas ypatingas daiktas, kurio istorija siekia kelis dešimtmečius. Šį eksponatą tuomečiam Vilkaviškio krašto muziejui perdavė pilviškietė. Tai lėkštė, kurią elgetaudama su mažu sūneliu moteriai padovanojo pabėgėlė, atsidėkodama už maisto kąsnį. Šis eksponatas dar kartą liudija apie laikus, kai net menkiausias žmogiškumo pasireiškimas turėjo ypatingą reikšmę.

DŽ informacija

Paroda pasakojo apie dramatiškus vaikų likimus
DŽ archyvo nuotraukos

Sueiga pas Martyną Jankų Bitėnuose

Rugpjūčio 8-ąją Bitėnuose, Pagėgių savivaldybės Martyno Jankaus muziejuje, įvyko jau tradicija tapusi „Sueiga pas Martyną Jankų“. Šis renginys, subūręs Mažosios Lietuvos istorijos, meno ir kultūros mylėtojus, šiemet buvo kupinas prasmingų minčių, kūrybinių atradimų ir šiltos bendrystės.

Sueigos pradžioje muziejaus direktorė Liudvika Burzdžiuvienė skaitė pranešimą „Lietuviškos tapatybės išsaugojimas: Mažosios Lietuvos patriarcho Martyno Jankaus duktė Elzė Jankutė“. Pranešime buvo atskleista unikali Elzės Jankutės biografija, jos indėlis puoselėjant lietuvybę ir Mažosios Lietuvos kultūrinį paveldą.

Plenero Bitėnuose dalyviai.

Vėliau dalyviai buvo pakviesti į Mažosios Lietuvos paveikslų sodą, kur pristatyti naujausi meno plenero „Mažosios Lietuvos ženklai 2025“ darbai. Per dešimt kūrybinių dienų menininkai sukūrė šešis skirtingus, bet vienodai išraiškingus meno kūrinius, kuriuose atsispindėjo Mažosios Lietuvos etnografinio regiono simboliai ir dvasia: tai Aretos Didžionienės (Tauragė) „Atminties audinys“, Rasos Grybaitės (Jurbarkas) „Išdidžioji Erdmė“, Eglės Blažiūnaitės (Klaipėda) „Jam gyvenimas duotas kaip rojus“, Česlovo Polonskio (Vilnius) „Vilko vaikai“, Svajūno Armono-Milerio (Vilnius) „Rymantis angelas ant Nemuno kranto“ bei Valdos Vaičiulio (Vilnius) „Senoji buitis“.

Plenero metu sukurti nauji darbai. *Rengėjų nuotraukos*

Kiekvieną autorių pristatė muziejaus vyr. rinkinių kuratorė Lina Macijauskienė, o patys kūrėjai dalijosi kūrybos istorijomis, meninių sprendimų paieškomis ir idėjomis, įkvėpusiomis jų darbus.

Po meninės dalies visi sugrįžo į Martyno Jankaus sodybos daržinę. Čia Pagėgių savivaldybės administracijos vicemerė Aušra Zongailienė ir administracijos direktorė Ligita Kazlauskienė įteikė dailininkams mero Vaido Bendaravičiaus padėkas ir dovanas, palinkėjo kūrybinės sėkmės ir dėkojo už kultūrinį indėlį.

Vakaro kulminacija tapo dainingojo atlikėjo, Dainoto Varno koncertinė programa. Renginio metu svečiai turėjo išskirtinę progą pasirašyti Amžinojoje Rambyno kalno knygoje – simboliniame leidinyje, kuriame įamžinami ypatingų švenčių ir asmenybių prisiminimai.

Lina Macijauskienė,
Pagėgių savivaldybės
Martyno Jankaus muziejaus
vyr. rinkinių saugotoja

Generalinis konsulatas Karaliaučiuje surengė M. K. Čiurlionio darbų parodą ir piešinių konkursą

Minint Mikalojaus Konstantino Čiurlionio 150-ąsias gimimo metines, LR Generalinis konsulatas Karaliaučiuje surengė M. K. Čiurlionio asmenybės pristatymo ir žymiausių dailės darbų parodą, pabrėžiant šio didžio menininko įspūdingą kūrybinį palikimą ir kviečiant šio regiono visuomenę plačiau susipažinti su M. K. Čiurlionio gyvenimu ir darbais. 3D reprodukcijų paroda demonstruojama ant aplink konsulatą juosiančio išorinio aptvėrimo. Paroda, jau sulaukianti nemažo dėmesio tiek iš Karaliaučiaus visuomenės, tiek iš besilankančių turistų, įskaitant ir iš užsienio, bus eksponuojama iki metų pabaigos.

M. K. Čiurlionio darbai eksponuojami ant aplink konsulatą juosiančio išorinio aptvėrimo.

M. K. Čiurlionio paveikslų reprodukcijos taip pat demonstruojamos ir pačiame generaliniame konsulate – ši paroda skirta Lietuvos diasporos atstovams ir lituanistinę mokyklėlę bei konsulato įsteigtą „Žaidimų kambarį“ lankantiems vaikams ir jaunimui.

Taip pat LR Generalinis konsulatas Karaliaučiuje rugsėjo 27 d. surengė lietuvių bendruomenės vaikų ir jaunimo piešinių konkurso „Kaip aš pažįstu Mikalojų Konstantiną Čiurlionį“ apdovanojimus, pakviesdamas bendruomenės vaikus ir jaunimą prisidėti prie M. K. Čiurlionio gimimo metinių minėjimo ir kūrybiškai atskleisti garsaus menininko kūrybos ir asmenybės unikalumą.

Minint Mikalojaus Konstantino Čiurlionio 150-ąsias gimimo metines, LR Generalinis konsulatas Karaliaučiuje lietuvių bendruomenei surengė M. K. Čiurlionio asmenybės ir žymiausių dailės bei muzikinių darbų pristatymą. Taip pat buvo apdovanoti vaikų piešinių konkurso „Kaip aš pažįstu Mikalojų Konstantiną Čiurlionį“ nugalėtojai. Konsulato įgaliotoji ministrė Gitana Grigaitytė pasveikino susirinkusią bendruomenę ir įteikė apdovanojimus piešinių konkurso dalyviams. Konsulato įsteigto „Žaidimų kambario“ mokytojos Jolanta ir Vida pristatė M. K. Čiurlionio biografiją, žymiausių paveikslų ir muzikos kūrinių sukūrimo aplinkybes, literatūrinius ieškojimus, fotografijos bandymus. Programoje parodytas filmas apie sudėtingą, bet įkvepiantį menininko gyvenimą.

Renginio dalyviai susipažįsta su M. K. Čiurlionio kūryba.

Apdovanojimas jaunajam menininkui.

M. K. Čiurlionio žymiausios simfonijos „Miške“ ir „Jūra“ lydėjo renginio programą.

Organizuojant piešinių konkursą apie M. K .Čiurlionį konsulato pagrindinis tikslas buvo pakviesti bendruomenės vaikus ir jaunimą prisidėti prie M. K. Čiurlionio gimimo metinių minėjimo ir kūrybiškai atskleisti garsaus menininko kūrybos ir asmenybės unikalumą. Konkurse dalyvavo vaikai nuo 6-ių iki 15-os metų. Vaikų piešiniuose atsikartojo žymiausių menininko darbų, kaip „Bičiulystė“, „Pilies pasaka“, „Ramybė“, „Žinia“, „Amžinybė“, „Saulėlydis“ ir kt., fragmentai. Konkurso dalyviai apdovanoti M. K. Čiurlionio knygomis bei atminimo metus simbolizuojančiais suvenyrais.

LR Generalinis konsulatas Karaliaučiuje ir anksčiau surengė panašias išorines parodas apie Vilniaus 700 metų sukaktį bei Kėdainių senamiestį. Jis ir toliau numato tęsti atmintinų Lietuvos istorijos įvykių bei žymių Lietuvos kūrėjų atminimo įprasminimą, kviečiant vietos visuomenę susipažinti su Lietuvos istorija ir pasiekimais.

LR Generalinio konsulato Karaliaučiuje infomacija ir nuotraukos

Poema „Metai“ išversta į suomių kalbą

Kristijono Donelaičio poema „Metai“ jau du šimtus metų yra verčiama į įvairias pasaulio kalbas. Prieš šimtmetį Suomijoje įkurta bendradarbiavimą su Lietuva skatinanti organizacija pradėjo kalbėti apie poemos vertimą į suomių kalba. Tačiau daug dešimtmečių planuotas jų vertimas buvo vis atidedamas. Kaimynai švedai tai padarė dar 1991 metais.

Prieš pora metų pats ėmiausi šios iniciatyvos ir kreipiausi į Donelaičio Lietuvos bičiulių draugiją Suomijoje, prašydamas apsvarstyti šį klausimą ir rekomenduoti vertėją. Su kandidate aptarėme galimas detales, bet, atsiprašiusi dėl gausaus darbo krūvio, ji tuo metu šio darbo atsisakė.

Tad teko vėl ieškoti žmogaus per Lietuvos ir Suomijos draugijos narius Lietuvoje. Taip susirašinėjant sulaukiau nuostabios žinutės – jau! Kristijono Donelaičio poema „Metai“ jau išversta į suomių kalbą ir yra prieinama skaitytojams šioje Šiaurės šalyje.

Kolegos, o netrukus ir Lietuvos ambasada Suomijoje pranešė, kad pas juos apsilankė lietuvių grožinės literatūros patriarcho Kristijono Donelaičio „Metų“ vertėjas Juha Kajander ir vertimo leidėjas Matti Ylipiessa iš leidyklos Atrain & Nord Kustannusliike. Jie ambasadoje rugsėjo 10 d. pristatė vertimą bei preliminariai sutarė, kad kitais metais kartu organizuos platesnį poemos vertimo pristatymą.

Knygos pristatyme rašoma: „Lietuvių nacionalinis epas yra edukacinė poema, vadinama Metų laikais (suom. Vuodenajat). Skirtingai nuo kitų kaimyninių regionų nacionalinių epų, „Metai“ pasakoja apie kasdienius didvyrius,

Suomių kalba – aštuonioliktoji, į kurią išversti „Metai“.

neturtingus valstiečius, kurių žygdarbiai yra kasdienio triūso rezultatas. Jie stengiasi išgyventi ir vasaros darbus, ir žiemos trūkumą, be to, kad dirba savo laukus, turi savo darbu prisidėti prie dvaro. Poemoje ponams skiriami piktadarių vaidmenys, tačiau piktadarių yra ir tarp valstiečių. Valstiečių lūpomis „Metai“ skelbia įstatymą tiek ponams, tiek valstiečiams, kurie dažnai sekė blogu ponų pavyzdžiu. Ypač įžeidžiantys buvo keiksmai ir valgio maldos nepaisymas, taip pat godumas, persivalgymas, girtuokliavimas ir ištvirkavimas. Be blogų pavyzdžių, kalbėtojai pateikia ir gerų. Kruopštumas, gerumas ir pasitenkinimas yra dorybės, kuriomis valstiečiai turėtų sekti“.

Tikimasi, kad „Metų“ ištraukos skaitymas bus įtrauktas į šių metų lapkričio 12 d. planuojamą Donelaičio Lietuvos bičiulių draugijos Suomijoje 35-mečio minėjimo ir kitas programą.

Kristijono Donelaičio kūryba yra sulaukusi nemažo tarptautinio populiarumo. Suomių kalba - jau 18-a užsienio kalba kviečianti ge-

riau pažinti lietuvių kultūrą, patį rašytoją.

„Metai“ taip pat yra išversti į anglų, armėnų, baltarusių, čekų, graikų, kartvelų, ispanų, italų, latvių, lenkų, prancūzų, rusų, švedų, ukrainiečių, vengrų ir vokiečių kalbas. Dalis kūrinio išversta į arabų kalbą.

Į anglų, lenkų, rusų ir vokiečių kalbas poema versta ne po vieną kartą; taip pat pasirodė ne viena šių vertimų laida.

Į vokiečių kalbą „Metai“ pirmą kartą buvo išversti Martyno Liudviko Rėzos 1818 m. pirmojoje *Metų* laidoje *Das Jahr in vier Gesängen*. Tai apskritai pirmasis poemos vertimas į užsienio kalbą. Antrą kartą poema į vokiečių kalbą buvo išversta Georgo Heinricho Ferdinando Nesselmanno 1869 m. knygoje *Christian Donalitius Littauische Dichtungen*. Vėliau vertė Liudvikas Pasargė (*Christian Donalitius' Littauische Dichtungen*, 1894; pakartota 1998, 1999) ir Hermannas Buddensiegas (*Die Jahreszeiten*, 1966, [2]1970).

Į latvių kalbą „Metų“ fragmentai buvo išversti taip pat gana anksti. Tai padarė Karlas Fridrihas Vatsonas 1821 m. Fragmentų taip pat paskelbė vertėjai Karlis Kundzinis, Janis Rainis, Edgaras Baumanis, Sudrabų Edžus, Janis Jaunsudrabinis, Emilija Prūsa, Emilis Skujeniekas, Janis Sudrabkalnis. Pilnas Paulio Kalvos „Metų“ vertimas *Gadalaiki* pasirodė 1963 m.

Į lenkų kalbą proza „Metus“ išvertė Mikalojus Akelaitis 1860 m., tačiau neišleido, liko rankraštis. Taip pat rankraštinių vertimo fragmentų yra palikę Janas Karłowiczius (1872) ir Janas Osovskis (1883). Pilnas Kazimierzo Pietkievicziaus „Metų“ vertimas *Rok* pasirodė 1933 m. (pakartota laida 1953). Antrąjį lenkišką vertimą *Pory roku* paskelbė Zygmuntas Lavrynoviczius 1982 m.

(Iš dešinės į kairę): leidėjas Matti Ylipiessa, Lietuvos ambasadorius Suomijoje Edvilas Raudonikis, vertėjas Juha Kajander, ambasadoriaus pavaduotojas Rimas Kungys. *Lietuvos ambasados Suomijoje archyvo nuotrauka.*

Į rusų kalbą poemos fragmentus 1916 m. išvertė Viačeslavas Ivanovas, o pirmas pilnas rusiškas Davido Brodskio vertimas *Времена года* pasirodė 1946 m. Vėliau šis vertimas ne kartą buvo redaguojamas ir tobulinamas, taip pat išverstos ir pasakėčios. Brodskio versti „Metai“ buvo išleisti 1951, 1955, 1960, 1964, 1984, 1990 ir 2005 m. 2011 m. buvo išleistas naujas vertimas į rusų kalbą *Времена*, atliktas klaipėdiečio poeto Sergejaus Isajevo (Clandestinus; 2012).

Kiti „Metų“ vertimai:

į čekų kalbą Hanos Jechovos *Roční doby* (1960), į baltarusių kalbą Aleksandro Zaryckio *Чатыры пары года* (1961, 1983), į anglų kalbą Nado Rastenio (1967) ir Peterio Tempesto (1985) *The Seasons*, į gruzinų (kartvelų) kalbą Grigolo Abašidzės ir Revazo Margianio *Celicadis droni* (1968), į vengrų kalbą Dezsö Tandorio *Évszakok* (1970), į armėnų kalbą Felikso Bachčiniano (1986), į ukrainiečių kalbą Dmitro Čeredničenkos *Літа* (1989), į švedų kalbą Lennarto Kjellbergo *Årstiderna* (1991), į ispanų kalbą Carmen Caro Dugo *Las estaciones del año* (2013), į italų kalbą Adriano Cerri *Le Stagioni* (2014), į prancūzų Karolina Masiulytė-Paliulienė ir Nijolė Vaičiulėnaitė-Kašelionienė *Les Saisons* (2018), į graikų kalbą Sotiris Souliotis *Οι Εποχεσ (Oi Epochos)* (2020).

Knygą suomių kalba galima įsigyti leidyklos knygų elektroninėje parduotuvėje: https://www.atrainkustannus.fi/tuote/vuodenajat/.

Gintaras Skamaročius,
Kristijono Donelaičio draugijos pirmininkas

Nusiginklavimas, arba Kur dėsime „šitą sušiktą juodaskvernį“?

Prie paminklo K. Donelaičiui jo gimtinėje Lazdynėliuose... tūkstančiams išsilavinusių lietuvių, rusų ir kitų tautybių žmonėms Poetas yra pagarbos dirbančiam žmogui simbolis, tarpusavio supratimo skatintojas.

„Jums tas mūsų tautinis epas nekelia jokios, nė mažiausios problemos? Šita murmelė atbukusiam girnų arkliui, besisukančiam keturių metų laikų ratu? Šito sušikto juodaskvernio batvinių Homero Iliada žemės ūkio vergams? <...>

Po galais, norėčiau pamatyti tą tipą ar tipus, kurie šitą vargo rašliavą išvilko į dienos šviesą ir šitaip prasuko mūsų tautinės tapatybės reikmėms! Įtraukė į mokyklų programas ir pradėjo mokinukams kalti į galvas! Nabagėlio sindromą, kantrų pasyvumą nuo mokyklos suolo, su nepatenkinamu pažymiu vien už mintį, jog šitai gali būti visiškas šūdas!“ – taip aistringai prieš gerą dešimtmetį Kristijoną Donelaitį ir jo „Metus“ „demaskavo“ rašytojos Kristinos Sabaliauskaitės personažas Danielius Dalba („Danielius Dalba ir kitos istorijos“, 2012).

Savitas, provokatyvus personažo, matyt, turėjusio prastą literatūros mokytoją, požiūris. Apsakymui tinkantis.

Šiemet tokį požiūrį, jau kaip asmeninį ir ekspertinį, LRT televizijos laidoje visuomenei išdėstė pati Kristina Sabaliauskaitė. Pasak rašytojos, Rusijos grėsmės akivaizdoje „turėtume pradėti nuo savęs – susitvarkyti savo valstybę“. O „susitvarkyti“ nepavyks, „neapsivalius“ nuo Donelaičio „Metų“ ir kitų lietuviams kenksmingų tekstų.

Prie paminklo K. Donelaičiui Gumbinėje (Karaliaučiaus krašte), kuris pastatytas Lietuvos ir miesto savivaldybės lėšomis, gerbiant didįjį lietuvių Poetą.

Cituoju Sabaliauskaitę: „Aš jau kelerius dešimtmečius, puolama ten visų įmanomų sovietinių moterėlių iš literatūros institutų, kalbu, kad mes tėvynės gynėjų su Donelaičio „Metais“ ir būrais, kurių preambulės paskutinis žodis yra „vargsim“, neužauginsim… Mes turime galutinai apsivalyti nuo tų sovietinių, dar sovietiniais laikais įtvirtintų, naratyvų, kad mes čia esam vargšai, būrai, kažkokie mužikėliai be savo valstybės, be istorijos…“ (LRT Forumas, 2025 m. sausis).

Taigi Donelaitis – „sovietmečiu įtvirtintas naratyvas“. Daiktas, kurį su kitais visuomenei pavojingais daiktais šiandien būtina „desovietizuoti“.

Ir kolegės literatūrologės, nenorėdamos likti „visomis įmanomomis sovietinėmis moterėlėmis“, kartu su rašytoja Sabaliauskaite imasi Donelaitį „demaskuoti“. Pa-

sak jų, per visą XX amžių vadovėliuose „Metus“ lydėję „gerokai pritempti vertinimai“: sovietmečiu šis kūrinys nepagrįstai paverčiamas „socialinio protesto manifestu“, nepriklausomybės metais taip pat nepagrįstai „vainikuotas tautinio epo laurais“.

O pats Donelaičio tekstas esąs „nuo XX a. Lietuvos socialinės, kultūrinės ir kalbinės realybės nutolusi didaktinė XVIII a. poema“, kuri „be papildomos argumentacijos vargiai išsilaikytų mokyklinio kanono branduolyje“. Gerokai liūdnesnis likimas Donelaitį ištiksiantis mūsų pažangioje, religinius ir kaimo prietarus galutinai įveiksiančioje rytdienoje: „Dar didesni iššūkiai „Metų“ laukia ateityje vis labiau urbanizuotos ir sekuliarizuotos Lietuvos mokykloje“ (Viktorija Šeina, Aistė Kučinskienė, „Mokyklinis lietuvių literatūros kanonas. Šimtmečio raidos rekonstrukcija“, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2024, p. 520).

Ar teisi Kristina Sabaliauskaitė ir kolegės literatūrologės? Ar tikrai Donelaitį – „šitą sušiktą juodaskvernį“ – lietuvių literatūros klasiku pavertė tik nevykę, jo kūrybai nebūtas vertes suteikę XX amžiaus vadovėlių autoriai?

Kad ne. Jau prieš du šimtus metų Liudvikas Rėza pristatė pasauliui „Metus“ kaip „didaktinį epą“, kuris dėl kilnaus turinio ir nepaprasto kalbos grožio turintis lietuvių tautai klasikinę vertę ir tampąs jai „pavyzdiniu kūriniu, šedevru“ – „Musterwerk für die litthauische Nation“.

Pasak Rėzos, Donelaičio darbe viešpataujanti „tauri mąstysena, kuri bodisi bet kokia priespauda“. Tuo pat metu pirmoje lietuviškai parašytoje Lietuvos istorijoje „pagirtą dainių Donelaitį“ su Homeru ir Vergilijumi lygino Simonas Daukantas. Maironis jį vadino „tikru Homeru“, o „Metus“ – „gryniausiu senovės Graikų objektyvišku epu”.

Darius Kuolys.

Juk iš tiesų Donelaitis „Metuose“ vaizduoja ne rezignuojančią, bet už savo išlikimą kasdieniu darbu kovojančią lietuvių bendruomenę. Studijoje „Donelaitis ir Antika“ (2005) kolegė Dalia Dilytė šią bendruomenę įtaigiai lygina su Homero tapoma Troja ir, išnagrinėjusi „Metus“, teigia, kad lietuvių poetas sukūręs tuometinėje Europos literatūroje dar nebūtą naujo tipo epą – didaktinio ir herojinio epų sintezę.

Taigi tautinio epo pobūdį, sąmoningai sekdamas Vergilijumi, savo kūriniui yra suteikęs pats Donelaitis, o ne netikę vadovėlių autoriai. Patys „Metai“ yra ne tik nacionalinio, bet ir „socialinio protesto manifestas“, tai tekstas, kuriuo priešinamasi Prūsijos karaliaus ir jo dvarų valdytojų prievartai: sovietmetį ši nuostata nebuvo kūriniui primesta, tik paryškinta.

Ir kaip radikaliai skiriasi nuo Kristinos Sabaliauskaitės „demaskuojančio“, „desovietizuojančio“ žvilgsnio prieš šimtmetį išsakytas kitos rašytojos – Sofijos Kymantaitės-Čiurlionienės požiūris:

„Tas reikalas [lietuviams] kalbėti apie save, iš savęs, žiūrėt savo akimis prabyla pirmąkart Duonelaičio asmenyje. Duonelaitis – tai tautos pirmoji sumaningoji giesmė. Apie save ir sau... Duonelaityje ... yra gilumoje kažkokia nepriklausoma teisa. Štai mano gyvenimas – jis man visas pasaulis. <...> O svarbiausia – tai tas pajautimas savo svarumo: mes – pamatas, mes – branduolys… Mes – žemė, vaisių gimdanti... Ir šiandien po dviejų šimtų metų jauti, kad ten, Duonelaičio poemoje ir pasakoje, prasidėjo sąmoninga tautos kūryba.“

Panašiai, tik kitais žodžiais Dante's vaidmenį kuriant italų kalbą, italų tautą ir jos tapatybę XXI amžiuje yra nusakęs Umberto Eco. O, regis, pažangus būdamas, galėjo „demaskuoti“ poetą kaip atgyvenusios, prietarų kupinos „Viduramžių religinės poemos“ autorių.

Ir apie literatūros bei jos tyrinėjimų pažangą jaunųjų kolegų vis rečiau atsiverčiama Viktorija Daujotytė: „Humanistikos ėjimas į priekį, jos pažanga yra sąlygiška. Nė vienas dabartinis lietuvių autorius nėra vertingesnis už Donelaitį, Baranauską, Maironį. Bet jei nebeturėsime dabartinės poezijos, prarasime ir Donelaitį, nesuprasime nei jo, nei Maironio. Meno laikas yra kitas – menininkas yra iš pat pradžių, jame išlieka pradžia, ta pati ir Donelaičiui, ir Martinaičiui“ („Apglėbiantis mąstymas“, 2007, p. 18).

Taigi. Bet Viktorijos Daujotytės kalbėta seniai. Šiandien Lietuvoje – demaskavimo, desovietizavimo ir ... nusiginklavimo laikai.

Darius Kuolys,
Literatūrologas, kultūros istorijos tyrinėtojas

Šis komentaras buvo spausdintas autoriaus paskyroje „Facebook-e“, D. Kuolys sutiko, kad jis būtų išspausdintas ir „Donelaičio žemėje“.

Popietė „Su Kristijono Donelaičio vardu: Rimgaudui Baniui – 90“ Gabrielės Petkevičaitės-Bitės bibliotekoje

Popietės dalyviai prisiminė Ringaudą Banį.

Rugsėjo 11 dieną Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešojoje bibliotekoje įvyko Lietuvių kalbos ir Kristijono Donelaičio draugijų Panevėžio skyrių sambūrio rengta popietė „Su Kristijono Donelaičio vardu: Rimgaudui Baniui – 90“.

Ši garbinga sukaktis – puiki proga prisiminti ir pagerbti bibliofilą, kolekcininką, aktyvų kultūros veikėją, Kristijono Donelaičio kūrybos tyrinėtoją ir skleidėją Eugenijų Rimgaudą Banį (1935–2020). Jo ilgametis darbas saugant K. Donelaičio atminimą pelnė pripažinimą – 2014 m. jis buvo apdovanotas Gabrielės Petkevičaitės-Bitės atminimo medaliu „Tarnaukite Lietuvai“ už savanorystės kultūros sklaidą.

Įdomiu pasisakymu renginyje dalijosi Kristijono Donelaičio draugijos pirmininkas Gintaras Skamaročius.

Renginio metu buvo pristatyta specialiai šiai progai parengta paroda „Kristijono Donelaičio taku: Eugenijui Rimgaudui Baniui – 90“, kurią parengė bibliotekos Kultūros paveldo tyrinėjimo ir skaitmeninimo skyriaus darbuotojos. Parodoje eksponuojama daugiau nei 50 metų R. Banio kaupta unikali donelaitianos kolekcija – analogų neturinti Lietuvoje.

Popietę vedė Lionė Lapinskienė. Renginio dalyvius pasveikino bibliotekos direktorė Greta Kevelaitienė. Įdomiu pasisakymu dalijosi Kristijono Donelaičio draugijos pirmininkas Gin-

taras Skamaročius, Marijampolės Kristijono Donelaičio draugijos pirmininkė Vida Mickuvienė, taip pat Panevėžio miesto savivaldybės tarybos nariai Petras Luomanas ir Rima Maselytė.

Renginyje taip pat dalyvavo Lietuvių kalbos bei Kristijono Donelaičio draugijų Panevėžio skyrių sambūrio nariai, kurie pasidalino prisiminimais. Kalbėjo Vilija Raubienė, Angelė Trotienė ir Rimantas Trotas, kuris pristatė nuotaikingą filmuotą medžiagą apie Rimgaudą Banį ir kelionę į Tolminkiemį. Renginys baigtas bendra dalyvių nuotrauka, jį filmavo Steponas Kubeckas.

Bronė Slapšienė,
Kristijono Donelaičio draugijos Panevėžio skyriaus sekretorė

Pranešimą skaitė Kristijono Donelaičio draugijos Panevėžio skyriaus pirmininkė Lionė Lapinskienė.

Parodą pristatė bibliotekos darbuotoja Rasa Ošlapienė.

Lietuvininkas Fricas Šlenteris

Fricas Šlenteris su Mažosios Lietuvos lietuvių jaunimo „Santaros“ uniforma, 1938 m.

Prieš 120 metų, 1905 m. rugsėjo 3 d. Šilgaliuose (Rukų vls., Tilžės aps.) gimė Fricas Šlenteris, girininkas, muitinės tarnautojas, visuomenės, kultūros ir bažnyčios veikėjas, spaudos bendradarbis, redaktorius.

Fricas Šlenteris augo gausioje geležinkelio tarnautojo Jurgio ir Anės (g. Sandavaitės) Šlenterių šeimoje, nuo mažens kartu su tėvais ir seneliais lankė kaime veikusį surinkimą. Mokėsi Šilgalių pradinėje mokykloje, vėliau vidurinėje ir prekybos mokyklose Tilžėje. 1923 m. liepos 1 d. buvo priimtas mokiniu miško urėdijoje Dinkiuose. 1925 m. liepos 1 d. paskirtas sekretoriaus padėjėju, o 1927 m. spalio 1 d. Klaipėdos krašto direktorijos įsakymu perkeltas į Milkurpių miškų urėdiją šalia Priekulės, paskirtas urėdijos sekretoriumi, šias pareigas ėjo iki 1936 m. birželio 15 d.

1924 m. Fricas Šlenteris įstojo į Rukų jaunimo draugiją „Ąžuolas“, buvo išrinktas į jos valdybą, įsitraukė į draugijos chorą, kuriam vadovavo ilgametis „Birutės“ draugijos narys, Tilžės akto signataras Liudvikas Deivikas. 1926 m. lapkričio 21 d. įsisteigus Klaipėdos krašto giedotojų draugijų sąjungai, aktyviai dalyvavo jos veikloje.

1927 m. persikėlęs į Priekulę, Fricas Šlenteris tapo Priekulės jaunimo draugijos „Viltis“ nariu. Jos deleguotas į Mažosios Lietuvos jaunimo draugijų sąjungą „Santara“, 1929–1939 m. buvo „Santaros“ centro valdybos narys, 1935 m. išrinktas kultūros srities vadovu, rūpinosi „Santaros“ biblioteka, stovyklų, įvairių kursų (lietuvių kalbos, rankdarbių, renginių ir sporto vadovų) organizavimu, muzikos ir literatūros vakarų, koncertų, švenčių ant Rambyno kalno, Juodkrantėje ir kitur rengimu. Priekulėje įsteigė lietuviškų knygų biblioteką. 1936 m. buvo apdovanotas „Jaunosios Lietuvos“ sąjungos trečiojo laipsnio „Trijų liepsnų“ ordinu.

Dėl aktyvios lietuviškos veiklos Fricui Šlenteriui darbovietėje teko patirti vokietininkų kliaučių – buvo stabdomas jo paaukštinimas pareigose, idant nebūtų didinamas atlyginimas, šitaip raginant „susiprasti“. Galiausiai, nesutikęs būti perkeliamas į jam visai svetimą žinybą – Viešvilės teismą, – 1936 m. iš tarnybos miškų administracijoje buvo atleistas.

Tais pačiais metais Fricas Šlenteris įsidarbino Klaipėdos uosto muitinėje sandėlių kontrolieriaus padėjėju. Gyvendamas Klaipėdoje, priklausė Visuomenės ir Tautininkų sąjungoms, buvo išrinktas Tautininkų sąjungos Klaipėdos

skyriaus valdybos nariu. Giedojo lietuvių evangelikų bažnytiniame chore.

1939 m. kovo 23 d. Klaipėdos kraštą užėmus hitlerinei Vokietijai, F. Šlenteris tą pačią dieną pasitraukė į Didžiąją Lietuvą ir nuo balandžio 1 d. buvo paskirtas organizuoti muitinę Gargždžuose bei jai vadovauti. Lietuvą okupavus sovietams, iki muitinės likvidavimo 1940 m. gruodžio 31 d. joje dirbo buhalteriu, nuo lapkričio 1 d. gyveno Vilniuje. 1941 m. pradžioje, drauge su „repatrijuojančiais“ Lietuvos vokiečiais, Fricas Šlenteris išvyko į Vokietiją.

Iš pradžių apsistojo Bad Doberane, šiaurinės Vokietijos Meklenburgo regione, vėliau iki karo pabaigos gyveno Bairoite (Bayreuth), šiaurės Bavarijoje. Kadangi nepriėmė Vokietijos pilietybės, šaukiamas į kariuomenę nebuvo, dirbo repatriantų stovyklų administracijoje. Stengėsi padėti lietuviams politiniams kaliniams. Išeivijos lietuvių evangelikų liuteronų bažnyčios kunigas senjoras Adolfas Keleris (1906–1983) žurnale „Svečias“, 1975 m. Nr.4, apie F. Šlenterį rašė: „Bayreuthe užmezgė ryšius su lietuvių politinių kalinių globėjais, inžinieriu Vyt. Landsbergu, teisininku Juozu Damušiu ir Vyt. Maželiu, kurie lietuvius kalinius lydėjo iš Kauno per visą Vokietiją ir slaptai su jais palaikė ryšius. Šlenterio kambaryje buvo laikomi nemaži kiekiai duonos, lašinių ir kito maisto, kuris slaptai buvo perduotas tada Bayreutho kalėjime laikomiems, rodos, 24 politiniams kaliniams.

Vokietijos kapituliaciją sulaukė Bayreuthe ir dar tą pačią dieną pietumis su minėtais tautiečiais kalėjime sutiko išlaisvintus lietuvius. Nuo 1944 metų rudens rūpinosi lietuviais pabėgėliais ir daug kam padėjo surasti pastogę ir darbą, esantiems vokiečių kariuomenėje – išvengti belaisvės. Su apylinkėje apgyvendintais lietuviais palaikė ryšius ir sekmadieniais juos lankydavo.“

Po Antrojo pasaulinio karo F. Šlenteris persikėlė į pietryčių Bavarijos miestą Bambergą, kur pabėgėlių stovyklose telkėsi nemažai lietuvių. Čia 1945 m. rugsėjo 8 d., Tautos šventės proga su kitais lietuviais evangelikais suorganizavo pirmas lietuviškas pamaldas, jas laikė kunigas Ansas Trakis. 1946 m., prieš Velykas, Fricas Šlenteris persikraustė į Liubeką, kur gyveno viena iš jo seserų su šeima. Užmezgęs ryšius su kunigu Jazepu Urdze, vietos perkeltųjų asmenų stovykloje sutelkė lietuvių evangelikų liuteronų parapiją. Kunigui Jazepui Urdzei aptarnaujant lietuvius evangelikus daugiau nei dešimtyje perkeltųjų asmenų stovyklų Šlėzvigo-Holšteino žemėje, Frincas Šlenteris ėmėsi rūpintis bažnytinės raštinės reikalais.

Asmenine iniciatyva 1947 m. rugpjūtį – 1948 m. kovą Liubeke Fricas Šlenteris leido ir redagavo

„Santaros“ suvažiavimas Priekulėje 1934 m. Pirmoje eilėje iš kairės sėdi: 1 – Fricas Šlenteris, 2 – Kurtas Graudūšius, 3 – Kristupas Paura, 4 – Martynas Purvinas, 6 – „Santaros“ vadas Jonas Endrikis Grigolaitis, 7 – Eva Simonaitytė, 8 – Martynas Gelžinis, 9 (stovi) – Redveikytė. Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus archyvų nuotrauka.

rotatoriumi spausdintą laikraštį „Evangelikų kelias“, kurio pasirodė devyni numeriai. Jam sustojus, 1948 m. liepą buvo pradėtas leisti jau spaustuvėje spausdintas Lietuvių krikščionių studentų sąjungos leidinys „Sandora“, kurio išėjo penki numeriai (Fricas Šlenteris redagavo pirmus tris, iki leidybą perkeliant į Miuncheną).

„Santaros“ suvažiavimas ant Ievos kalno Juodkrantėje apie 1930 m. Priekyje pirmas iš dešinės Adomas Brakas, antras – Fricas Šlenteris. Mažosios Lietuvos istorijos muziejaus archyvų nuotrauka.

1948 m. gruodžio 6–11 d. Imbshausene, Žemutinėje Saksonijoje, vykusiame Lietuvių evangelikų liuteronų antrajame tremties sinode F. Šlenteris buvo išrinktas Vyriausios Bažnyčios tarybos ir jos prezidiumo nariu bei reikalų vedėju (šias pareigas ėjo iki 1975 m.). Tarybos būstinę iš Hanau perkėlus į Vėneną (Wehnen), kur gyveno naujai išrinktas išeivijos bažnyčios kunigas senjoras Adolfas Keleris, 1949 m. pradžioje Vėnene įsikūrė ir F. Šlenteris.

Nuo 1954 m. F. Šlenteris redagavo Dypholce tuo metu leistą lietuvių evangelikų liuteronų jaunimo mėnraštį „Jaunimo ratelis“ (iš viso nuo 1950 m. išėjo 62 šio leidinio numeriai). Vietoj pastarojo leidinio nuo 1955 m., sutelkus pajėgas, imtas leisti išeivijos Lietuvių evangelikų liuteronų bažnyčios žurnalas „Svečias“. Beveik du dešimtmečius, iki žurnalo leidybą perkeliant už Atlanto, F. Šlenteris buvo jo techninis redaktorius, vėliau aktyviai bendradarbiavo žurnale, priklausė jo redakcinei komisijai. F. Šlenteris prisidėjo ir rengiant išeivijos giesmyno 1958 m. leidimą.

Nuo 1959 m. balandžio F. Šlenteris gyveno Brėmene. Visą likusį gyvenimą aktyviai dalyvavo išeivijos evangelikų liuteronų bažnyčios ir visuomenės veikloje. Vokietijos lietuvių bendruomenei Frincas Šlenteris priklausė nuo 1946 m., buvo Lietuvių bendruomenės Vėneno apylinkės valdybos narys, keturiolika metų ėjo Brėmeno lietuvių apylinkės valdybos iždininko pareigas, nuo 1954 m. buvo Pasaulio lietuvių bendruomenės Vokietijos krašto tarybos narys, sekretorius. 1956 m. vasarą lankė išeivijos organizacijas JAV. Nuolat be jokio atlygio buvo pasirengęs padėti ar patarti į sunkią padėtį patekusiems tautiečiams. 1984 m., pasitelkęs savo ryšius, pagelbėjo Brėmeno uoste iš sovietų laivo pasišalinusiam lietuviui jūrininkui gauti prieglobstį Kanadoje.

F. Šlenteris iki paskutinių dienų bendradarbiavo išeivijos spaudoje, aktyviai susirašinėjo su senais bendražygiais. 1978 m. „Svečio“ žurnale Nr.3-4 paskelbtame rašytojos Ievos Simonaitytės (1897–1978) nekrologe, reaguodamas į kai kurių kraštiečių kritines pastabas, citavo daugiau nei penkiasdešimt metų pažinotos bičiulės laišką, kuriame 1977 m. kovo 26 d., „lyg nujausdama savo amžiaus galą“, Ieva Simonaitytė jam rašiusi: „...tamsioji dauba, per kurią vis dėlto vieną kartą teks eiti – baugina. Kažkodėl baugina amžinybė“. Josios pastangomis 1977 m. buvo sutaisyti per karą nukentėję Vanagų evangelikų liuteronų bažnyčios vargonai, 1978 m. liepos 30 d. rašytoja dar dalyvavusi Vanagų parapijos konfirmacijos šventėje.

Sulaukęs aštuoniasdešimt vienų, Fricas Šlenteris netikėtai mirė 1986 m. gruodžio 1 d. vakare savo bute Brėmene. Gruodžio 9 d. buvo palaidotas Liutenburgo (Lütjenburg, Pliono aps., Šlėzvigo-Holšteino žemė) kapinėse prie Baltijos jūros, sesers Mėtos Butkienės šeimos kapavietėje šalia 1985 m. mirusio svainio. Laidotuvių apeigoms vietos bažnyčioje ir kapinėse vadovavo kunigas Fricas Skėrys. Tų pačių metų gruodžio 14 d. Frico Šlenterio atminimas buvo pagerbtas Čikagoje (JAV) Mažosios Lietuvos draugijos susirinkime. Frico Šlenterio atminimo įamžinimas Lietuvoje dar laukia savo valandos...

Kęstutis Pulokas

Kristijonas

Donelaitis

Vuodenajat

Atrain & Nord